

XXVII. ÉVFOLYAM 8. SZÁM 2017.

Zeneszó

A MAGYAR KÓRUSOK, ZENEKAROK ÉS NÉPZENEI EGYÜTTESEK
SZÖVETSÉGE - KÓTA LAPJA

ORBÁN GYÖRGY ZENESZERZŐ 70 ÉVES

1. Országos KARVEZETŐI Szakmai Nap

2018. február 10.

**SZÉKESFEHÉRVÁR
ÖREGHEGYI KÖZÖSSÉGI HÁZ
(8000 SZÉKESFEHÉRVÁR, FISKÁLIS ÚT 93.)**

Kínálatunkból:

- repertoárbővítés
- szakmai kerekasztal beszélgetés
- mini „karvezetés kurzus”
- tapasztalatcsere gyakorló karnagyok között
- kórushangképzési praktikák
- kottabörze

Bővebb információ:
<http://kota.hu/aktualis.html>

**Gyakorló kórusvezető vagy?
Itt a helyed a továbbképzésen!**

Orbán György köszöntése (Dr. Kutnyánszky Csaba)	3-4. oldal
Ünnepi hangverseny Szentesen, a 80 éves Balázs Árpád tiszteletére (Kertész Attila)	4-5. oldal
VII. Székesfehérvári Kamarakórus Fesztivál a Vox Mirabilis Kamarakórus szervezésében (Virágh Imre) ...	5-6. oldal
Nemzetközi Pünkösdi Kórusfesztivál (Nagy Márta)	6. oldal
Zsolnán és Pozsonyban koncertezett a Vox Mirabilis Kamarakórus (Zemlényi Katica)	6. oldal
Kodály Zoltán: Norvég leányok (Tóth Donát)	7. oldal
A népzene kutatás Kodály nyomdokain (Dr. Ittész Mihály PhD)	8-9. oldal
NépZeneSzó Tíz éves az érdi Rosenbrücke Kórus (Nagy Márta)	10. oldal
Gyógyító hangok III. (Dr. Fehér Anikó)	10-11. oldal
A Magyar nótáról, és a nóta nagyjairól (Dr. Gerzanics Magdolna)	11- 15. oldal
Reform fuvolafej (Lakat Zoltán)	16-18. oldal
A szeretet mértékegysége nálunk: 1 Olivér (Szabó Józsefné)	18. oldal
Csoportos és egyéni hangképzés –Egy kis technika... 131. (Dr. Bruckner Adrienne)	18-19. oldal

Hátlap: I. ORSZÁGOS KARVEZETŐI SZAKMAI NAP - 2018. FEBRUÁR 10.

MINISZTERI ELISMERÉS HÁROM ZENEMŰVÉSZNÉK

Az emberi erőforrások minisztere három jeles zeneművésznék, Tóth Péternek, a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagjának, a Zeneművészeti Tagozat vezetőjének, Erkel-, Bartók-Pásztory-, KÓTA díjas zeneszerzőnek; Gyöngyösi Leventének, Erkel-, Bartók-Pásztory-, Artisjus- és Istvánffy Benedek-díjas zeneszerzőnek és Balatoni Sándornak, a Junior Prima-díjat nyert, Nívódíjas zeneszerzőnek kiemelkedő szakmai teljesítményéért elismerő oklevelet adományozott, melyet dr. Hoppál Péter kultúráért felelős államtitkár adott át 2017. november 28-án Budapesten.

„Büszkék lehetünk arra, hogy kórusművészetünk, miközben népzenei hagyományunk tiszta forrásából kisarjadzott bartóki, kodályi örökségünket gondozza, aközben a fiatal, kortárs szerzők teljesítménye is a nemzetközi élmezőnybe tartozik” – emelte ki köszöntő beszédében dr. Hoppál Péter.

A három zeneművész nemrégiben az Európai Kóruszeneszerzői Díjat is átvehette, miután 16 európai országból beküldött 51 kóruszenei szerzemény között az ő alkotásaikat tartotta a legjobbnak a nemzetközi zsűri. A 2017–18-as évadban harmadik alkalommal megrendezett versenyre az Európai Kóruszövetség – Europa Cantat mintegy 40 országban működő tagszervezetei küldhettek be 3-3 pályaművet. Az a Cappella kategóriában a zsűri megosztott első díjat adott Balatoni Sándornak Cantate Domino, illetve Tóth Péternek Mesedoboz című darabjéért. Hangszerkíséretes kategóriában Gyöngyösi Levente Jubilate Deo című darabja volt a legjobb. A 300 eurós díjazásban részesült nyertes pályaműveket a jövő nyári Europa Cantat fesztiválon mutatják majd be. A 2015-ös pécsi Europa Cantat után a 2018-as fesztivál megrendezésének jogát az észtfőváros, Tallinn nyerte.

Forrás: www.mma.hu

Fotó: OPH

ORBÁN GYÖRGY 70.

A Magyar Kórusok, Zenekarok és Népzenei Együttesek Szövetsége – KÓTA 2017. november 19-én ünnepi hangversenyt rendezett a Zeneakadémia Nagytermében Orbán György Kossuth- és Bartók-Pásztory díjas, Erkel Ferenc és Artisjus-díjas zeneszerző 70. születésnapja alkalmából.

Ünnepi köszöntőt Dr. Kutnyánszky Csaba karnagy, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem rektorhelyettese, a KÓTA elnökségi tagja mondott.

Tisztelt Hölgyeim és Uraim!

A mai este főszereplője és ünnepeltje a Bartók-Pásztory, Erkel-, Artisjus-díjas, valamint Kossuth-díjjal kitüntetett zeneszerző, **Orbán György**. A mai ünnepi koncert nem csak azért különleges, mert Orbán György – némileg elsiített módon – betöltötte a 70. életévét, de azért is, mert talán ez azon ritka alkalmak egyike, ahol a nézők többsége – karnagyként, vagy kórusénekesként – Orbán-előadó is. A hazai és határon túli magyar kórusok majd negyvenezres nagy családja ünnepli ezen az estén a XXI. század fordulója zeneszerző-nemzedékének legtermékenyebb kórus szerzőjét.

Engedjék meg, hogy felelevenítsek egy személyes élményt. 1989 tavaszán, a Pécsi Kamarakórus Fesztiválon, a Csontváry Múzeumban adott koncertet a Párkai István vezette **Liszt Ferenc Kamarakórus**. A hatalmas Csontváry-festmény, a Baalbek adta a csodálatos háttérrel a hangverseny műsorában elhangzott kórusművekhez, melyek között megszólalt Orbán György Kóruskönyv S. A. emlékére c. ciklusának I. füzeté: a Madrigál, a De profundis, valamint a ma is megszólaló Prédikátor-ének, a Liber scriptus, és a Zsoltárváltozat. Először találkoztam Orbán György nevével és műveivel. Életre szóló, meghatározó élmény volt, valami új, friss fuvallat a kortárs kóruskompozíciók virágos mezején. Azóta többször próbáltam megfogalmazni, milyen hatást gyakorolt rám, ránk, a hallgatóságra; remélem nem értik félre a párhuzamot, de valahogy azt érezhettük, mint amit Bartók érzett, amikor először találkozott Strauss Imigyen szövege Zarathustra c. szimfonikus költeményével: a megismerés, a felismerés elemén-táris erejű volt.

Anélkül, hogy Orbán György művészetét megpróbálnám kategóriákba erőltetni – mely ellen a széksorok közül biztosan fennhangon maga is tiltakozna –, elmondható, hogy műveinek gyökérzete mélyen és elágazóan nyúlik az európai zenetörténetbe, de tápanyagot szív fel a XX. század irodalmából is, – és szállít az immár 70 éves termő fába. A reneszánsz vokális kompozíciók, Brahms és Mahler kamara-zenéjének és szimfóniáinak vállalt öröksége, a XIX-XX. század fordulójának új irányzatai és a XX. század legkülönbözőbb zenei impulzusai járultak hozzá (és járulnak hozzá ma is) ahhoz az egyéni hanghoz, ami Orbán György műveit jellemzi. 20 évvel ezelőtt Hollós Máténak – az akkor megjelent „Az életmű fele” c. interjúkötetében – így nyilatkozott:

„...a zene költészet. (...) Költészetet pedig csak akkor művelhetek, ha a nyelvnek virtuóz birtokosa vagyok. Ez konvenciót feltételez, a hagyomány bizonyos fokú figyelembe vételét.”

És néhány mondattal később, egy máig érvényes, ars poetikus kijelentés:

„A hagyománytól való elrugaszkodást gravitációs nonszensznek tartom.”

Orbán György esztétikai elveit tekintve – Csontváryval szövege – nem „magányos cédrus”, hiszen a közös nyelvhasználat a közönséggel, az előadókkal – és ezen belül is különösen a kórusokkal – Csemiczky Miklós, Selmeczi György és Vajda János zenei flórájának is sajátja, s talán ezért is ismerik el egymás alkotásait, és vállalnak szellemi közösséget.

Orbán György azon mesterek egyike, akikre igaz az a régi mondás, miszerint az igazi mesterek nem csupán tanítvá-

nyokat nevelnek, hanem újra csak mestereket. A Zeneakadémia professzori katedrája lehetőséget kínált számára a mes-

terségbeli tudás továbbadására, amelynek révén jónéhány zeneszerző hallgató kapott tőle meghatározó útravalót és vált új mesterré. Talán elég csak Beischer-Matyó Tamást, vagy éppen azt a Gyöngyösi Leventét említenem, aki idén ősszel nyerte el az Európai Kóruszeneszerzői Díjat.

Az ünnepeltnek a Négy dal című dalciklusából szeretném idézni József Attila sorait: „Az Isten itt állt a hátam mögött, s én megkerültem érte a világot.” Orbán György mögött is ott állt és ott áll az Isten. És ezt nem csupán a jelentős egyházzenei oeuvre-je miatt állíthatjuk (köztük 13 miséjével), de mindazon művei miatt is (mint a tisztító erejű Rorate coeli, vagy a ma este megszólaló Stabat Mater c. oratóri-

um), melyeknek vallásos szövegeihez az Úr a kifejező erőt és az eszközöket adta számára.

Tisztelt Tanár Úr, Kedves Gyuri! A Magyar Kórusok, Zenekarok és Népzenei Együttesek Szövetsége - KÓTA nagy családja nevében kívánom, hogy még sokáig álljon mögötted a Jóisten és adjon ihletet, erőt és egészséget a még le nem írt, ki nem mondott zenei gondolataid lejegyzéséhez. Isten éltesen!

Dr. Kutnyánszky Csaba

A szerzői esten a **Musica Nostra Női**kar Orbán hatodik miséjét, a Missa Sexta-t énekelte. Zongorán közreműködött *Szekér Bernadett*, vezényelt *Mindszenty Zsuzsanna* Liszt-díjas karnagy.

Dalciklus következett, az ünnepelt Dalok Weöres Sándor verseire című művét *Meláth Andrea* Liszt-és Bartók-Pásztory-díjas opera-énekesnő és *Szabó Ferenc János* zongoraművész adta elő.

A szünet előtti blokkban a **Vass Lajos Kamarakórus** a Prédikátor éneket Szilágyi Domonkos versére, a Liber Scriptus-t Pilinszky János versére, a Tószunnyadót és a Zsoltárváltozatot József Attila versére, valamint a Tavaszi szél című művet énekelte. Zongorán közreműködött *Baja Mónika*, vezényelt *Darázdsdi Zita és Somos Csaba* Liszt-díjas karnagy.

A második részben Orbán György Stabat Mater in D című oratóriumát a **Budapesti Monteverdi Kórus** és az **Erdődy Kamarazenekar** (művészeti vezető *Szefcsik Zsolt*) tolmácsolta. Szólót énekelt *Kolonits Klára* Liszt és Artistjus-díjas operaénekes és *Megyesi Schwartz Lúcia* operaénekes.

Vezényelt *Kollár Éva* Liszt-díjas karnagy.

A hangversenyt támogatta az Emberi Erőforrás Minisztériuma, Emberi Erőforrás Támogatáskezelő, a Magyar Művészeti Akadémia és a Nemzeti Kulturális Alap

ÜNNEPI HANGVERSENY SZENTESÉN A 80 ÉVES BALÁZS ÁRPÁD TISZTELETÉRE

Szentes város október elsején nemcsak a Zene Világnapját ünnepelte, hanem híres zeneszerzőjét is, a „véletlenül” ugyanezen a napon Szentesen született Erkel díjas, Érdemes művész és Magyar Örökség díjas Balázs Árpádot.

A Szentesi Zenebarátok Egyesülete által szervezett születésnap koncert előtt azonban még egy kedves, bensőséges ünneplésre került sor a Lajtha László Alapfokú Művészeti Iskolában, nevezetesen a „Balázs Árpád Terem” avatására. Az épület belső udvaráról, szépen gondozott kis kertjéből nyíló fuvola terem október 1-től immár az oly sok szállal ide kötődő zeneszerző nevét viseli. *Várkonyiné Mihály Erna* kedves szavakkal mutatta be a teremben erre az alkalomra összegyűjtött és kiállított Balázs Árpád kéziratokat, fotókat, kottákat, majd a zenetanárok alkalmi kis kórusa saját művével (Bicinium) köszöntötte a Zeneszerzőt. „Életem – szakmai és magánéletem – egy kicsi darabjával visszajöttem ide” – mondta a Balázs Árpád és tanáraitra, a szentesi évekre visszaemlékezve köszönte meg

kollégáinak a kedves gesztust.

Az esti ünnepi hangversenyre a Megyeháza Konferencia és Kulturális Központ dísztermében szép számú közönség gyűlt egybe. Eljöttek a város díszpolgárai, zenész kollégák, barátok, volt iskolatársak és meleg szavakkal köszöntötte az ünnepeltet *Szirk Imre* polgármester is.

A szerzői est nyitó kórusműve, a slágerré híresült „Bodzavirág” volt, mely Deák Kristóf: Mindenki c. Oscar díjas rövidfilmje végén csendül fel és ennek köszönhetően vált közismerté. A **Lajtha László AMI Gyermekkórusa** üde, csengő, tiszta előadásban szólaltatta meg, így kedveskedett a zeneszerzőnek. A kórust *Kocsis Györgyi* tanárnő vezényelte, aki egyben az est háziasszonyi, konferanszié szere-

Balázs Árpád 80 éves

pét is betöltötte.

Két lírai dal következett (Pinczési Judit: Hajnali összhang Radnóti Miklós: Tavasziszeretők dala) a PTE Művészeti Karán idén végzett *Nagy Johanna* szuggesszív előadásában (zongorán *Horváth Henriett* kísérette). Később még a Nec arte, nec marte (Sem csellel, sem erővel) c. oratórium 8. és 2. tételét is megszólaltatta *Bódi Gabriella* zongorakíséretével. „Nagy Johanna hangjára bízva” – írta a dalok kottájára Balázs Árpád. Ahogy ő bízott benne, úgy mi is remélhetjük, hogy a

szintén Szentesről indult tehetséges szoprán énekesnő előtt ígéretes jövő áll.

A Nagy János vezette KÓTA-Nívódíjas **Bárdos Lajos Vegyeskar** négy kórusművel

Bárdos Lajos Vegyeskar

köszöntötte a Mestert. Drámai erővel, tiszta, egységes hangzással szólaltatták meg a Te Deumot, a technikailag szintén igényes és nehéz Ó, Máriát, végül - hangulatos előadásban - az Első népdalrondót és a Két magyar népdalt. (Öröm volt látni az idén szintén kerek születésnapot ünneplő, 40

A szentesi fúvószenekar

éves Vegyeskar soraiban az idős arcok mellett a fiatalokat is!) Nagy János karnagy úr a Zenebarátok Egyesülete (Vegyeskar és Fúvószenekar) nevében kedves szavakkal köszöntötte a Zeneszerzőt és feleségét, majd átadta az együttesek ajándékát.

Balázs Árpád életművében kiemelkedő szerepet kap a fúvós zene, nem hiányoz-

hatott tehát a megszólaltatott művek sorából a fúvósokra írt Magyar Rondó sem, melyet **Szentes Város Fúvószenekara** kiváló előadásában *Mihály Béla* vezényletével hallhattunk.

A vidám hangvételű Rondó után Balázs Árpád: Emlékezzünk régiékről c. 7 tételes oratóriumának három tétele következett, a monumentális mű részleteit a Fúvószenekar és a Vegyeskar szólaltatta meg.

Az oratórium a Zeneiskola (ma Lajtha László AMI) fennállásának 50. évfordulójára készült és a város zenei múltjának egyes állomásait idézi föl. A III. tétel a kubikosoknak állít emléket, akik a tárgyakon túl bőséges dalkincset hagytak ránk. A szentesi zeneélet fejlődésének fontos állomása volt az első helyi zenekarok megalakulása. Ezek szolgáltatták a vasárnapi térzenét. Az V.- Promenádtétel rájuk emlékezik. A VII. tétel szöveg nélküli, csak vokálisokkal megszólaló zárórész – Előretékinés – a remélt jövőkép víziója, optimista végkicsengés.

Az est kedves és ötletes befejezéseként *Berkes János* Erdemes Művész, az Operaház örökös tagja állt – kezében egy pohár borral! – a szerző elé és énekelte el a Csupaki bordalt. (Nem mellékesen a *Berkes Művész* úr is Szentesen született.) A Fúvószenekari kísérettel előadott bordal dallamos refrénjét a hosszú taps után is még sokáig dú-

doltuk magunkban.

Balázs Árpád 80 éves lett. Habitusa, munkakedve, munkabírása, életenergiái semmit nem változtak. Még itt van közöttünk,

Berkes János és az ünneplők

még várjuk az újabb alkotásait, a szentesi zenészek közössége még életében akarja értékelni, elismerni az életművét. A napjainkban sokat emlegetett közösségi oldalon valaki föltette a nem éppen jó indulatú kérdést: „Termet elnevezni róla? Még életében?” Igen. Szentes város megbecsüli kiemelkedő szü-

Balázs Árpád és a vegyeskar

lőtteit, s ha azok maradandót alkottak, méltók az utókor elismerésére, miért ne tennék.

Egy kisváros közösségének elismerését, szeretetét éreztük a délutáni teremavatón és az esti koncerten egyaránt. A Zeneszerző örömét látva bízunk benne, hogy ő is így érezte.

Kertész Attila

VII. SZÉKESFEHÉRVÁRI KAMARAKÓRUS FESZTIVÁL A

VOX MIRABILIS KAMARAKÓRUS SZERVEZÉSÉBEN

A Vox Mirabilis Kamarakórus szervezésében évente megvalósuló kamarakórus-fesztivál láthatóan népszerű az énekesek és a közönség körében. Mindez a színvonalas szervezésnek és a produkcióknak is köszönhető – érzékelhetően minden fellépő kitesz magáért a hangversenyen. Van is miért dolgozni, hiszen a legjobb elnyerheti a Vox Mirabilis vándordíjat, amelyet egy évig birtokolhat.

A fesztivál a szokásokhoz híven műhelymunkával kezdődött kora dé-

lután. Ezen a résztvevő kórusok – ezúttal a fehérvári **Comenius Kamarakórus**, a várpalotai **Pueri Castellii Gyerekkórus**, a budapesti **Vox Insana Kamarakórus**, a **KVV Kamarakórus** és a fehérvári **Vox Mirabilis**, – egyelőre meghatározott művet dolgoznak föl, amelyet a koncert végén előadnak. Az idei kórusműhely vezetője *Erdélyi Ágnes*, a Veszprémi Vegyeskar művészeti vezetője,

karnagya volt, aki Kodály Zoltán Öregek című művéről tartott előadást, és be is tanította azt az összkarnak.

Ezután kezdődött a koncert, amelyen minden kórus önálló műsorral lépett föl. A zsűri a

produkciónak, valamint a műhelymunka alapján döntött végül arról, kié lesz az idei **Vox Mirabilis vándordíj**.

A műsor igen változatos volt, kortárs és klasszikus művek egyaránt elhangzottak. Minden kórus nyújtott valami maradandót, emlékeztet: a házigazdánál például sziporkázott a férfiak kara, a **Vox Manus**, a várpalotai gyerekek igazán színvonalasan énekelték már ilyen fiatalon is a könnyedebb és komolyabb műveket, a fehérvári **Comenius Kórusa** ugyancsak tapsot kapott a lelkes előadásmódért, a tavalyi vándordíjas KVVK egyszerre volt vidám és átszellemült, s a **Vox Insana** is kitett magáért. Az énekesi teljesítményen túl érdemes volt figyelni a kórusok egységes megjelenését: mindenki az alkalomhoz illő, elegáns vagy eredeti, kicsit lazább ruhát öltött magára.

A koncertek után Erdélyi Ágnes zsűrielnök igen színvonalasnak nevezte a fesztivált, az énekarok produkcióit, majd kihirdette az idei vándordíjast, a **Vox Insana Kórust**, melyet *Orosz Dóra* vezényelt. Az öröm percei után még egy játék is következett: az estet végig konferáló *Zemlényi Katica*, a **Vox Mirabilis** karnagya az Öregek című kórusmű kapcsán tett föl kérdéseket, s a jól válaszolók hangversenybérleret nyerhettek.

Az est végén pedig, már minden izgalmas részen túl, az összkartól el is hangzott ez a mély és megható kórusmű: Kodály Zoltán: Öregek.

Virágh Dmre

NEMZETKÖZI PÜNKÖSDI KÓRUSFESZTIVÁL

Ötödik alkalommal rendezték meg a Felvidéken azt a kórusfesztivált, amelyen a szlovákiai **Korona Énekegyüttes** (Pelsőc), a **Musica Aurea Vegyeskar** (Ipolyság) és a **Törökbálinti Cantabile Kórus** közreműködött. A kórusok, s karvezetőik több évre visszatekintő kapcsolatot ápolnak. 2016 őszi Törökbálinton ünnepezték együtt a Cantabile vegyeskar jubileumát, idén Pünkösdkor pedig az ipolysági kórus megalakulásának 20. évfordulóját. Immár hagyománnyá vált, hogy minden tavasszal közös koncerten muzsikálnak a helybéli templomok egyikében. 2017. június 10.-én a Református Templom volt a helyszíne az ünnepi találkozónak, melyen felváltva énekeltek a kórusok.

Leírhatatlan az az élmény, melyet átél ilyen alkalmakkor a jelenlévő.

Hallgatóként is lehet érezni a közös muzsikálás örömét, ami nemcsak kórusokat, hanem nemzeteket is összehoz. De még inkább megéli az ember, ha aktív részese az ilyen koncertnek. Szinte kézzel foghatóan tapintható a láthatatlan, a varázslat! A katarziszról önmagában beszélni szinte felesleges, ha nem tudja átélni az előadó, s a közönség.

Az idei hangverseny közben többször angyal szállt át a templom felett, mely leginkább a karnagyoknak, *Tömöl Gabriellának*, *Vékey Mariannak*, s a házigazda *Béres Gábornak* köszönhető. Köszönjük!

Nagy Márta

ZSOLNÁN ÉS POZSONYBAN KONCERTEZETT A VOX MIRABILIS KAMARAKÓRUS

Zsolnán és Pozsonyban koncertezett Advent első hétvégéjén a Vox Mirabilis Kamarakórus – ezzel is erősítve a szlovák-magyar kulturális kapcsolatot

Különleges hangversenysorozatára Zsolnán, Székesfehérváron és Budapesten került előadásra Georgius Zrunek Betlehemes miséje magyar és szlovák nyelven. 250 évvel ezelőtt élt a zsolnai ferences kolostorban egy zenei tehetséggel megáldott páter, Georgius Zrunek. Csak rövid ideig állomásozott Zsolnán, de maradandó nyomot hagyott maga után: itt írta meg két figyelemre méltó karácsonyi miséjét. A misék különleges jelentőségét az adja, hogy a latin miseszövegbe a szerző egy egész betlehemes játékot illesztett, méghozzá szülőföldje, a morva-szlovák határvidék nyelvjárásában. S ami még érdekesebb: ugyanez a szerző, Georgius Zrunek, egy évvel később, miután áthelyezték Gyöngyösre, megírta a misék magyar változatát is. A korabeli feljegyzések tanúsága szerint Zrunek egyáltalán nem vagy csak kevésbé tudott magyarul, ezért valószínű, hogy valaki segítette neki a magyar szöveg összeállításánál.

„Éppen idén ünnepeljük a magyar változat 250. évfordulóját, s ebből az alkalomból nagy feladatra vállalkoztunk: szlovák – magyar együttműködéssel kon-

certsorozatra kaptunk felkérést, melynek keretében az első mise magyar és szlovák változata hangzott fel Magyarországon és Szlovákiában is” – tudtuk meg Zemlényi Katicától a kórus karnagyától.

A szlovák mise Szlovákiában aránylag ismert és közkedvelt, a magyar változat pedig nemcsak Szlovákiában ismeretlen, hanem Magyarországon is. Idén decemberben három helyszínen állítanak emléket a szerzőnek és a műnek. A volt ferences templomban, ahol Zrunek a szlovák eredetit komponálta, Zsolnán, minden bizonnyal a történelemben először felhangzik a magyar változat is, méghozzá két jeles magyar együttes, a **Musica Historica** és a **Vox Mirabilis** előadásában, december 2-án. Ezt követi egy magyarországi koncert Székesfehérváron, a Vox Mirabilis otthonában, december 9-én. Budapesten a szlovák változat csendül fel december 10-én a zsolnai **Arcus** és a **rajeci Szent László Kórus** tolmácsolásában, végül december 15-én a zsolnai ferences templomban fejeződik be a sorozat.

A koncerttel szeretnénk felhívni a figyelmet magyar-szlovák közös örökségünk e mindmáig kevésbé ismert gyöngyszemére.

„A Vox Mirabilis Kamarakórus minden tagja rendkívül felemelőnek érzi, hogy minket kértek fel ennek a különleges zenei csemegének a tolmácsolására, hiszen mindig is fontosnak tartottuk, hogy szoros kapcsolatot ápoljunk a határon túli magyarokkal és a környező országokkal. Ezért is örülünk, hogy a zsolnai koncert után Pozsonyban is adhatunk egy szép adventi-karácsonyi koncertet.” – mondta *Zemlényi Katica*

KODÁLY ZOLTÁN: NORVÉG LEÁNYOK

Azért választottam dolgozatom témájául ennek a műnek az elemzését, mert Kodály Zoltán Norvég leányok című műve számomra az egyik legeklátásabb példa arra, hogy milyen tökéletes szimbiózisban képes létezni történelem, vers és zene. Ebből következően úgy gondolom, hogy ugyanolyan alaposan utána kell járni Weöres Sándor által írt vers keletkezési körülményeinek, mint a kórusmű komponálásnak.

Először a vers keletkezési körülményeiről szeretnék írni. Weöres Sándor 22 évesen irodalmi munkássága miatt 1935-ben Baumgarten-jutalomban, egy évvel később Baumgartner-díjban részesült. Ez anyagi támogatással járt, amely elég volt ahhoz, hogy 1935 nyarán beutazza Észak-Európát. Ekkor jutott el Norvégiába is, ahol az ihletet nyerte a Norvég leányok című költemény megírásához. Íme a költő szavai a vers születéséről: *„Egy norvégiai utazásomon gyakran visszatérő látvány volt, ahogy a szinte állandóan szitáló köd- ben lányok sétálgattak, piros, zöld, sárga, kék, mindenféle színű esőköpenyekben. Ez az élmény az alapja a Norvég leányok című versnek, amit nem sokkal a megírás után elküldtem Kodály mesternek, mint érzésem szerint megzenésítésre alkalmas anyagot. De neki először nem tetszett. Félrerakta, nem volt kedve vele foglalkozni. Aztán később véletlenül akadt rá a fiókjában és akkor egész más szemmel látta. Kodály szerencsés kézzel nyúlt a vershez, és ami benne bántó, kellemetlen anyag volt, azt szépen korrigálta. Át is vettem az ő javításait, bár nem szükségszerű, hogy egy-egy szövegnek a versalakja és zeneszöveget alakja azonos legyen, de határozottan jobb úgy, ahogy Kodály javított rajta, és mint vers is ebben a javított alakban szerepel.”*

A mű történelmi háttere az, ami Kodály Zoltánt arra indította, hogy elővegye Weöres Sándor Norvég leányok című versét. Az új kórusműve 1940-ben íródott. Ebben az időszakban Hitler villámháborúi megpecsételték Nyugat-Európa sorsát, júniusban lerohanták Franciaországot, és hősies ellenállás után Norvégia is megadta magát. A norvég nép melletti együttérzés indíthatta Kodály Zoltánt a mű komponálására. Eősze László, Kodály életének krónikája c. könyvéből is idézek: „1940. június 28. Új vegyeskari kompozíció születik, a Weöres Sándor versére írt Norvég leányok. A tiltakozás, az együttérzés kifejezése ez a mű: Kodály így akarja ébren tartani a leigázott népre való emlékezést. A mesterien szerkesztett kórus ugyanakkor a táj formálta emberek életét, Észak hegyeinek és lakóinak sorsközösségét is érzékeltetni tudja: halszagú szél, a puha pára s a szitáló eső páratlan szófestő készséggel elevenedik meg, és emeli ki a balholmi leányok alakját, akik *„mindig mosolyognak, de sohasem nevetnek.”*

A kórusmű célját ismerjük, de sajnos nem tudok válaszolni az egyébként irodalom tanárok által, versekkel kapcsolatban igen gyakran használt kérdésre, hogy: „Mire gondolt a költő?” Nem tudom, mi volt Kodály konkrét gondolata a

kórusmű komponálása közben, de azt meg tudom fogalmazni, hogy nekem milyen gondolataim születtek a mű hallgatása, vezénylése, tanulmányozása közben. Számomra a teljes kom-

pozíció részleteiben és egészében visszaadja azt a hangulatot, amit Weöres Sándor látott. A ködös esős időjárásban a gyönyörű hegyek és folyók formáit, és azokat a színeket, amit a felhők közül kikan- dikáló nap csillogtat a csúcsos csuklyákon. Az alt h-moll terc kezdése, már egy ködös hangulatot teremt, amelyben a szoprán – tenor

kettős kánonszerű indulásával megjelennek a szereplők. A 15-dik ütemtől kezdve a sorozatos szólambelépések dallami formulája egy kis hegycsúcsot juttat az eszembe, de rá kell jönnöm, hogy ezen dallamok összeadásával valójában a *„hegyek közti zöldes borzas kacskaringó tengerre”* terelődik a figyelmem. Weöres Sándor bámulatos nyelvi leleménnyel, alliterációkkal írja le a tájat, amit Kodály könnyed, légies dallamvezetése csak még inkább képszerűvé tesz. *Száll a szürke sziklára, száll a fehér faházra. // Szálldogáll a halszagú szél, könnyű ködök szitálnak.* A 38. ütemben a balholmi leányok párosával, illetve hármásával való sétálását is tökéletesen tükrözi először a szoprán szólam elindulása, fél ütemmel később az alt, fél ütemmel később, pedig a tenor szólam csatlakozása. Így a három szólam már gondtalanul *„sétálhatnak karonfogva”*. Később a 42. ütemtől már az alsó három szólam negyed mozgásával imitálja a sétálást. A 61-dik ütemtől pedig visszatér az első rész, amikor is nagy lelkesedésünkben kijelentjük, hogy a *„balholmi leányok mind csúcsos csuklyát viselnek”* de ismét szomorúan kell konstatálnunk a tényt, hogy *„mindig mosolyognak, de sohasem nevetnek”*. Nem feledkezhetem meg arról a szakaszról, amely háromszor is elhangzik a mű során. Ez a legeseménytelenebb, de talán az a legsokatomondóbb kifejezés a darab során. *„Esik eső”* Miért volt fontos Kodálynak ezt a jelentéktelennek tűnő ténymegállapítást háromszor is megmutatni, amikor Weöres Sándor csak kétszer írta bele a versbe ezt a kifejezést? Csak találgatni tudok. Talán azért, mert az ember ugyan sokmindenre képes lehet, de például az időjárás befolyásolása az, amire nem tudja, és sosem fogja tudni rátenni a kezét. Nem tudja meghatározni, hogy mikor legyen eső, viharos szél vagy gyönyörű napsütés. Az eső folytonos jelenléte talán azt szimbolizálja, hogy történhetnek történelmi fordulatok, vagy világméretű tragédiák egy ember, vagy ország életében, de vannak dolgok, amik sosem változnak, mert sosem változhatnak.

Tóth Donát főiskolai hallgató, Debrecen

A NÉPZENEKUTATÁS KODÁLY NYOMDOKAIN

Hatalmas, egész életműnek beillő munkát vállalt Kodály Zoltán a népzene-kutatás területén. Elég korán felismerte, hogy a népzene-kutatás olyan tudomány, amelyet egyesek teljes eredményességgel nem végezhetnek: területileg, időigényében, s természetesen tartalmilag olyan sokrétű feladatról van szó, amelyet csak többek, sokak együttműködésével lehet teljesíteni. Amikor megállapítjuk, hogy önmagában is óriási volt, amit elvégzett, rögtön hozzá kell tennünk azok nevét is, akikkel együtt vagy párhuzamosan dolgozott: elsősorban *Bartókra és Lajtha Lászlóra* kell gondolnunk, de szinte mindenkit, aki a környezetében megfordult és kicsit is alkalmasnak látott (elsősorban tanítványai közül), biztatott a népzene gyűjtésére, kutatására. Ez a szerteágazó, a teljes magyar nyelvterületet felölelő vállalkozás jó száz éve tart, s Kodály maga a valódi népzene 20. század eleji felfedezésétől az évtizedeken át folytatott gyűjtőutakon keresztül a rendszerezésig, az első tudományos összegezéséig; és a jövő szempontjából nem kevésbé fontos további feladatok kijelöléséig, a munkát folytatóknak szánt útmutatásig tartott.

A feladathagyatkozásban az akadémiai Népzene-kutató Csoport vezetőjeként és a népzene-tudomány zeneakadémiai professzoraként, a Bartók halála után számára még megadatott évtizedekben Kodály sokat és hatékonyan végezhetett, mintegy magára vállalva az eltávozott barát és munkatárs feladatait is. Tanítványai, munkatársai, majd azok követői elsősorban talán a *Magyar Népzene Tára* lassan gyarapodó hatalmas kötetének szerkesztésében vihették tovább a megkezdett munkát. De találtak, találnak maguknak a népzene tudós kutatói új vagy felfrissítésre méltó témákat, köztük olyanokat is, amelyekkel a mestereknél kényszerűen félbemaradt dolgokat zárták, zárják le.

Ilyen volt – még közvetlenül professzora és kutatás-vezetője irányításával kezdve – *Vikár László* számos eredményes gyűjtőútja (Bereczki Gábor nyelvész közreműködésével) a Volga-Káma vidéki finnugor és török népek körében;

majd a gyűjtések eredményeinek közzététele példás gondossággal, kottás-szöveges lejegyzésben, sőt egy válogatás erejéig hangdokumentumokban is. Kodály gondolatainak jegyében azt mondhatjuk: ezeknek a távoli népeknek a népzenei-költészeti hagyományát megismerve saját önismeretünket is gazdagíthatjuk.

Bartók 1924-ben megjelent első monografikus, népdalstílusokat megállapító *összszegzése (A magyar népdal)*, majd Kodálynak az újabb, műfajok (például gyermekdalok, siratók) zenei sajátosságaira, rokon népi és történeti összefüggésekre is rávilágító 1937-es áttekintése (*A magyar népzene*) után, a még újabb kutatási eredményeket is rendszerezve bemutató nagy munkára *Vargyas Lajos* vállalkozott. *A magyarság népzeneje* című terjedelmes kötetének újabb kiadásában már népzenei dokumentumfelvételekkel hozza közelebb az olvasóhoz az állandóan változó-fejlődő hagyomány e gazdag világát (1981, 2002).

A még közvetlenebbül Kodály Zoltán népzene-kutatói munkásságához kapcsolódó könyvekről kell most röviden szólnunk. Ezek az utóbbi évek termését gazdagították.

Részben olyan, egyik-másik esetben monografikus igényű tanulmányok, amelyek nemcsak a zenei anyag bemutatására, egy-egy tudományos kérdés tisztázására íródtak, hanem a népzene-kutató Kodály személyét és munkásságát vették górcső alá.

Áttekintésünk semmiképpen nem lehet teljes, éppen az anyag számbeli és tematikai gazdagsága miatt. Elsősorban olyan könyvekről lesz szó, amelyek részben vagy egészben a népzene területén művelődni akaró nem szakmai olvasóknak is tanulságosak lehetnek.

Paksa Katalin a kimeríthetetlenül gazdag témát más nézőpontból és szándékkal közelítette meg, mint a már említett összegező szerzők, amikor könyvének a *Magyar népzene-történet* címet adta (Balassi Kiadó, 1999). Azt

mondhatnánk, hogy a szerző nem kevesebbre vállalkozott, mint amit már disszertációtémán gondolkozva az ifjú Kodály Zoltán tervbe vett. Súlyos kérdést vet fel a vállalkozás: egyáltalán meg lehet-e írni egy olyan művészet történetét, amelynek lényegéhez tartozik a szájhagyomány, írásos dokumentumai pedig a múltból alig-alig vannak. Amik meg fellelhetők, azok egyrészt inkább az éppen népszerűt, ismertet tartalmazták, másrészt – főleg zenei szempontból – nem megbízhatók, nem tudományos igényűek. Éppen ez a felismerés gátolta meg Kodály Zoltánt, hogy eredeti disszertációtérvtét megvalósítsa: megírja a magyar népdal történetét; ehelyett doktori értekezését *A magyar népdal strófaszervezete* címen készítette el 1906-ban. Később aztán több évtizedes kutatás eredményét vonhatta meg *Néprajz és zenetörténet*, illetve *Népzene és műzene* című előadásában, az 1930-as években, felismerve a szájhagyományos népi kultúra jelentőségét a magyar zenei múlt, elsősorban dallamemlékek kutatásában és rekonstruálásában.

A 20. század végére már olyan hatalmas zenei anyag és egyéb tudás – néprajzi, történeti, összehasonlító népzenei – gyűlt össze, hogy Paksa Katalin sikerrel vágott neki a feladatnak.

A népdalszemlélet változásait a népies dalirodalom áttekintésével tisztázza, majd sorra veszi a fejlődés-változás különböző, egymásra épülő vagy új áramlatként megjelenő rétegeit. Az évszázadnyi időben összegyűlt hatalmas anyag révén ma már sokkal árnyaltabb ismereteink lehetnek a magyar népdal stílusrétegeiről, mint volt a magyar népzene-tudomány alapító mestereinek első összegezése idején. Paksa Katalin könyve teljes áttekintést ad a szemléletesen, jól megválasztott kottás és hangzó példákkal – megkönnyítvén akár a stílusos népdaléneklés elsajátítását is az olvasónak. Ezzel is mintegy a kodályi szándék megvalósulását, a népzene közkinccsé tételét szolgálja. Egyszerre felel meg a könyv kétféle igénynek: egyfelől a téma tudományos feldolgozását adja, másfelől a tanító szándékot érvényesíti.

Kodálynak egy másik, a körülmények szorításában csak korlátozottan teljesült, illetve félbemaradt tervét valószínűsítették meg (amennyire csak lehetett) az MTA Zenetudományi Intézetének kutatói, *Szalay Olga és Rudasné Bajcsai Márta*, amikor a *Magyar Népköltési Gyűjtemény* új folyama elsőjeként megjelentették a Kodály Zoltán nagyszalontai gyűjtése című könyvet. A nagyszabású és fontos sorozat éppen a kompromisszumok árán megszületett, Kodály Zoltán közreműködésével *Szendrey Zsigmond* által szerkesztett, 1924-es évszámmal megjelent *Nagyszalontai gyűjtés* című XIV. kötettel szakadt meg. Ennek a Kodálytól származó zenei részét, a lehető teljességre kiegészítve, mintegy kritikai kiadásban hozta a Balassi Kiadó és a Magyar Néprajzi Társaság 2001-ben megjelent testes kiadványa.

A kötet élén természetesen Kodálynak az Arany János szülőhelyén, s némiképp nyomdokain elindult munka körülményeit megvilágító írását idézik – a szerzői kézirat alapján – a szerkesztők. Kivüláglík ebből a rövid dolgozatról többek között az, hogy a magyar népzene élete és kutatása az I. világháborús évek, majd a trianoni „országabszorbás” miatt milyen hatalmas károkat szenvedett. Kodály sem tudta a korábbi amatőr gyűjtők forrásait ellenőrizni, s nem tudott visszatérni a fontos kutatómunka folytatására. Ez pedig két okból is szívügye lehetett: egyfelől összegyűjthette volna az első zenei falumonográfia anyagát, másfelől Arany miatt (akit ifjúkorában egy leveleiben a maga Doppelgängerének, képmásának nevezett, illetve, hogy a költő is készített gyűjteményt gyermekora dalemlékeiből) ítélte ő is fontosnak. Az akkori szerkesztők kívánságának megfelelően a XIV. kötetbe a népzene-kutató csak azokat a dalokat válogatta össze, amelyeket Arany János ismerhetett. Az új kötet sokkal gazdagabb: több mint három és fél száz tételt tartalmaz a gyermekmondókáktól a népszokások dalain át a felnőttek sokféle rendeltetésű, tartalmú dalaig.

A gyűjtés és a kiadás gazdag dokumentációja izgalmas olvasmány; tudománytörténeti szempontból is jelentős vállalkozássá teszi a könyvet. Olyan munka, amelyet csak elsősorban, de nem

kizárólagosan szántak a szerkesztők és a kiadók a folklórral foglalkozó szakemberek kezébe.

Többféle tanulással is szolgál *Tari Lujza* – ugyancsak a Balassi Kiadó gondozásában megjelent – munkája, a *Kodály Zoltán, a hangszeres népzene kutatója* című kötet. Mindenek előtt megdönteni látszik azt a nemritkán hallott bírálatot, miszerint Kodály nem szentelt elég figyelmet a hangszeres népzenenek. (Hogy valóban a vokális dalokat „favorizálta”, annak elsősorban talán pedagógiai, másodsorban zeneszerzői okai voltak. Mégis: éppen ez a több mint háromszáz dallamlejegyzést tartalmazó gyűjtemény győzhet meg bennünket arról, hogy a zeneszerző is figyelmére méltatta a népi hangszeres játékokat: hány esetben találkozunk, főként népdalfeldolgozásainak kíséretében, de önálló hangszeres kompozíciókban is, a falusi muzsikások játéka által inspirált részletekkel. *Tari Lujza*, aki Kodály Zoltán fonográf felvételeiből már hangzó válogatást – köztük számos hangszeres példát – adott közre, ezúttal is avatott kézzel nyúlt nem éppen könnyű, részleteiben korábban alig, vagy nem tárgyalt témájához. A kodályi felismerést, amit a Maroszléki táncok kapcsán fogalmazott meg, tudniillik hogy a hangszeres darabok jó része is énekelt dallam volt eredetileg, többoldalas felsorolással igazolja a szerző. Egyébként a gyűjtések helye és éve szerint csoportosítva, tájegységenként, a gyűjtés helye szerint, Gömör-től Mohácsig, a Nyitra megyei Zoborvidéktől az erdélyi Kászónig és Bukovinától a Dunántúlig, tizenhárom fejezetben mutatja be Kodály hangszeres gyűjteményét, a dallamok lejegyzésével.

Még szlovák, rutén-román, és horvát példákra is felfigyelt a gyűjtő. Ezt egészíti ki a Vikár Béla fonográf gyűjtéséből lejegyzett további 23 dallam. Kétségtelen: elsősorban szakembereknek való könyv, melynek zenei értékeit leginkább a népzenei újjászűlés, a revival muzsikusi kelthetik valóban új életre.

Kodály számos esetben hivatkozott arra az inspirációra, amit a magyar népzene-kutatás a finn eredményektől kapott. A rendszerezés metódusá-

ban elsősorban *Ilmari Krohn* példáját követték Bartókkal. *Berezky János* több dolgozatban és értekezésében mutatta be ezt a gazdag hozamú, személyes ismeretességgel is megerősített kapcsolatot (2001).

Végül, de nem utolsósorban az olvasók figyelmébe ajánlhatjuk *Szalay Olga* összefoglaló munkáját: *Kodály, a népzene-kutató és tudományos műhelye*. Az Akadémiai Kiadó jóvoltából jelent meg ez a nagyszabású tanulmány 2004-ben. Történeti háttérrel, Kodály népdal-szemléletével és tudósi személyiségének bemutatásával vezeti be a gyűjtőutak, majd az elméleti és tudományos felismerések, különböző szakmai kérdések fejezeteit a szerző. Ismert és eddig ismeretlen dokumentumok világítják meg a „magántudósból” tudományos akadémiai kutatócsoport vezetőjévé, nemzetközi szaktekintéllyé váló Kodály küzdelmes útját. Kortörténeti szempontból is érdekes olvasmány, melyet nemcsak a szűkebben vett népzene-kutatás, hanem a művelődéstörténet iránt érdeklődők is haszonnal forgathatnak.

Ha a 20. századi magyar zeneszerzésben és pedagógiában beszélnek „Kodály-iskoláról”, akkor ugyanezt elmondhatjuk, azoktól részben függetlenül, részben nagyon is szoros összefüggésben, az etnomuzikológia területén is.

Éppen ez a könyv, és a többi itt említett munka bizonyítja, hogy ez az iskola hatékonyan, nemzedékekre tovább sugárzóan létezett, élt és működött. Nemcsak belterjes tudományos műhelyként, hanem – alapító mesterének szándéka szerint – széles körű hatással, mint a nemzeti kultúra egyik fontos értékőrző és értékteremtő központja. Ez a szellemi nemesség pedig kötelezi az utódokat is.

Megjelent a Forrás (Kecskemét Megyei Jogú Város és a Katona József Társaság lapja) 2007/12. számában

Dr. Dettész Mihály PhD

NépzeneSzó

NÉPDALKÖRÖK, PÁVAKÖRÖK ÉS NÉPZENEI EGYÜTTESEK OLDALA

TÍZ ÉVES AZ ÉRDI ROSENBRÜCKE KÓRUS

2017. július elsején az Érdi Földtani Múzeum igen hangulatos kertjében ünnepelték a város hagyományörző vegyeskarának, a Rosenbrücke Kórus megalakulásának tizedik évfordulóját. A hangversennyel egybekötött jubileum nemcsak arra adott alkalmat, hogy emlékezzenek az elmúlt évtizedre. Az ünnepi köszöntők után *Vékey Mariann*, jelenlegi karnagyuk vezényletével megmutatták, hol tartanak 2017-ben. A nagyszerűen felépített műsort hálás köszönettel fogadta a lelkes közönség: a kórusirodalom remekműveiből válogattak, majd a műsor második felében saját nemzetiségük hagyományait ápolták, kiegészítve ifj. Johann Strauss műveivel.

Ugyanilyen sikert könyvelhetett el magának a kórus a legutóbbi, májusi szereplésén is a salzburgi Szent András templomban. (2017 tavaszán több magyar kórus is szerepelt az ausztriai városban, ezért nagy köszönet illeti Cziffra Jánost, a Dóm egyházzenei vezetőjét.) A két hangverseny ékes bizonyítéka annak, miként férnek meg különböző stílusok egymás mellett, hogy egészíti ki a klasszikus zenét a könnyebb műfaj, s milyen úton juthat el egy kórus karvezetőjük segítségével a nemzetiségi daloktól a szakrális irodalomig.

A koncerten közreműködtek: *Nagel Anita, Szíjjártó Bernadett, Fedinecz Pál, Cséplő Csaba* – ének, *Mézes Gyöngyi* – ütőhangszerek, *Gergely Annamária* – fuvola, *Pál Ildikó* – harsona, s zongorán e sorok írója.

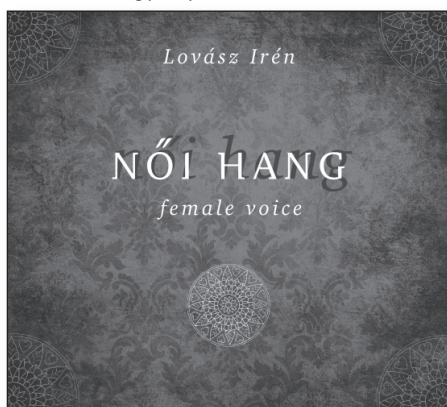
Nagy Márta

GYÓGYÍTÓ HANGOK III.

Lovász Irén: Női hang

Siren Voices 2017

Lovász Irén pályáíve tudatosan végigvitt, tudósként és művészként is valamennyiünk hasznára való munkásság. A nehézségeket is megélő, ám ezt hajtóerőként használó, azokból mindig erősebben felálló igazi női sors az övé. Lovász Irén kétívű pályájának útjai összetartanak. Kevesen teszik amit ő: művészi alkotást hoz létre a tudomány igénybevételével. Egész életútja, munkássága, tanári léte, embereket összehozó Dalköre mind ugyanazt a célt követi: figyelni az emberekre, segíteni, ott lenni és gyönyörködtetni.

megtisztító, a gyógyításra felkészülő mester hangja. A Női hang immár tisztázza a dolgot: a női erőket veszi igénybe, a nőiség fegyvereit használja okosan és segítően. Tiszta, egyenes sor ez, logikus és szép, mint Lovász Irén munkái általában.

A Gyógyító hangok sorozat előző lemezei (Égi hang, Belső hang) most egészültek ki a harmadikkal, a tervezett negyedik maga a Gyógyító hang lesz. Lehetetlen nem észrevenni az ívet: az Égi hangban a feljebbvalót hívja segítségül. Fohászkodik az erőért, hogy gyógyítani tudjon. A Belső hang a mintegy önmagát

LEMEZAJÁNLÓ

Meggondolt, érett visszatekintés a megélt női létre, tanácsokkal, vigasszal és biztatással annak, aki hallgatja. Igényes és tiszta muzsika.

Az énekesnő élete delén sokmindent tud az emberi életről. Rengeteget a női létről. Ahogyan a bevezetőben írja: „A magyar néphagyományban megénekelte női szerepek, sorsok és lelki rezdülések mellett saját családi, női mitológiám elemei is megjelennek itt. Vannak olyan tapasztalatok, érzések, helyzetek, élmények, amelyekre csak saját szöveggemmel, dalaimmal tudok felelni.”

Ezért hallhatjuk a menyasszonyságot megidéző Leányálom c. dalban a saját versét. De övé az utolsó szó is: Életerő! Mert erről van szó: nőnek, igazi, öntudatos és segítőkész, ugyanakkor erős és támaszra szoruló, okos és másra felnéző nőnek lenni nem könnyű. Pedig csak így lehet.

A zeneszerző, illetve feldolgozó maga az énekes valamint *Hortobágyi László*, aki az 1995-ös első lemeznek, de azóta több másnak is munkatársa. Nem zeneszerzői feladat ez valójában, hiszen csak akkordokat, dallamrészleteket: hangulatokat kapunk aláfestésül vagy elválasztásként. De úgy, mintha azok a dallal együtt születtek volna. A kíséret szerves része a dallamoknak.

A lemez a női élet pillanatait éneklie meg. A gyermekként várt és elképzelt asszonysorsot, a menyasszonyság utáni vágyakozást, majd ennek megvaló-

sulását, ami után hamar kiderül: lám, nem is olyan vidám ez. El kell szakadni a biztos anyai öltől.

Az asszonyors e dalok élőhelyén, a paraszti világban nem egyszerű. Bánattal, szomorúsággal teli, ahogyan a dalok is mutatják. Lovász Irén néprajzkutatóként számos sorssal találkozott, parasztasszonyok meséltek neki. A lemez ajánlása pedig Erdélyi Zsuzsannának, a példaképnek, a nagy elődnek szól.

A női lét kétfelé kapaszkodik: először felfelé, az édesanya felé, aki nemcsak óv, véd, de példa is. A másik fogódzó a továbbadott élet, a gyermek gondozása, nevelése. Lovász Irén lemezének egyik leg-

meghatóbb, ugyanakkor zeneileg legizgalmasabb része az, amikor édesanyjával együtt énekel. Pontosan együtt haladnak, mert ugyanúgy gondolják a dolgokat. És megmutatja azt is, hogyan altatta gyermekeit, az ikreket amikor kicsik voltak. Ez is saját improvizációja. Egészen más lesz itt a hangja, szinte látjuk az aludni készülő kisgyermeket.

Gyermekhangot hallunk a lemez elején és a végén. Három tízéves kislány énekl a gyermekjátékdalokat, majd a napot, esőt hívó, az élet továbbadását sürgető zárószámot.

A lemez vége felé felcsendül Fehér Anna balladá-

ja, a halálraítélt húga balladakör egyik változata. A testvére szabaddalásáért a szüzességét odaadó leány átka, teremtő erejű szava, mely a megszégyenített, becsapott nő utolsó erőfeszítése.

Ezen a lemezen a bánat hangja erősebb, mint a vidámságé. Azt mutatja: más is így él, másnak is ez a baja, ezzel vigasztal. És mert igaz, mert megélt minden pillanata. És mert erőt adó és biztató. Utolsó zeneszáma mintegy összefoglalása az egész alkotásnak, nemcsak a zeneáradatnak, de a női létnek is:

**Földanya magja,
Égapa harmatja
Öntözi egyre,
áldja eső.**

**Így bújik rendre
földi életre
minden elő:
Életerő!**

Lovász Irén dalai gyógyítanak. Mert tapasztalatból szólnak, meg gondoltak és erejük van. Hitelesek. Ezek a zeneszámok arra készítetik a hallgatót, hogy magába nézzen. Az énekek szépek és nagyon jó elmélyedni bennük.

Ajánlást adott hozzá a Magyar Zeneterápiás Egyesület. Megjelenését támogatta a Nemzeti Kulturális Alap, a Béres Alapítvány, a Moksza Csepp és a Márai Sándor Kulturális Alapítvány

Dr. Fehér Anikó

A MAGYAR NÓTÁRÓL, ÉS A NÓTA NAGYJAIRÓL

Azt hiszem, egy népzenei táborban kicsit öngyilkosságnak hat, ha az ember a magyar nótáról akar beszélni. Így, hogy magyarnóta, egybe írva, – ahogy a különböző helyesírási útmutatók jelzik –, külön kell írni, holott - szerintem -, úgy egészen mást jelent, nevezetesen azt, hogy nem német, nem lengyel, hanem magyar nyelvű nótáról van szó. Márpedig a magyarnóta egy fogalom, egy közszájon forgó fogalom, azt is mondhatjuk, kicsit nagyképpen, hogy a világban ismert műfaj.

De még néhány másodpercig a helyesírásnál maradván, nem akarom Önöket, Titeket félrevezetni, külön kell írni, de ha azt írjuk, hogy valaki magyarnóta-énekes, akkor egybe és kötőjellel.

Térjünk rá végre, miért is szeretnék foglalkozni a nótával, a magyarnótával?

Tervem megkísérelni, hogy valamelyest áttekintsük, milyen szerepe van zenénkben, ennek a nagyon népszerű műfajnak.

Néhány évtizeddel ezelőtt, a volt NDK-ban voltam egy pedagógus csapattal, és ahogy az már szokásos, ismerkedési esttel kezdődött. Természetesen a társaság elkezdett énekelni, szünet nélkül, kivétel nélkül az ú.n. magyarnótákat. Én megpróbáltam már akkor – a népzene nagyköveti feladatát ellátni –, s javasoltam volna a népdalokat, a közös dalolásra. Nem tudtam a hangadókat túlkiabálni, mit tehettem, beletörődtem, s ha nem is üvöltöttem az üvöltőkkel, de énekeltem. Ez

még a Röpülj Páva előtt volt, vagyis, amikor még az áldott emlékü Vass Lajos nem énekelte meg népdalokkal a közönséget.

De el kell mondanom, most sincs ez másként. A versenyeken már tisztult, szép népdalcsokrokat hallunk, de ha a szünetekben spontán kezdenek énekelni a csoportok a saját szórakoztatásukra, akkor bizony előjönnek a nóták, a nóták, amelyekbe bele lehet sírni bánatunkat, örömünket, érzéseinket.

Felmerül a kérdés, a népdalokba nem? Dehogynem! Ne harcoljunk a népdalok megmaradásáért? Dehogynem!

Mégis, hogy vágjunk rendet ebben a dzsungelben, amely kialakult a hosszú-hosszú évtizedek, illetve már mondhatjuk, hogy évszázadok alatt.

Semmi nem születik légüres térben, így a magyar nóták sem, annak is megvan a történeti sora, kialakulásának az oka.

Mindezek alapján, először is azt szeretném tisztázni, hogy értéket jelentenek-e számunkra a magyar nóták vagy nem. Ha igen, akkor miért üldözzük?

Azt hiszem, azt kell mindenképp előttről leszögezni, hogy nóta és nóta között is óriási különbség van, és valójában, ahogy ezt a korábbiakban is mondtam, ez egy teljesen külön műfaj, s bizonyára meglepő, amit mondok, de nem szabad a fürdővízzel a gyermeket is kiönteni. Hogy ez mit jelent? Igen, megvan a nótának is a helye, s valóban magyar sajátosság, kicsit hasonló az elbírálása, mint az operettnek, az egész világon népszerű, csak nálunk, itthon – ahol a legtöbb operettszerző született, dolgozott -, nálunk a legkevésbé.

Hosszan lehetne elemezgetni a műdalok kialakulását, korábban, a zenetörténeti előadásomban már fejtegettem azt az időszakot, amikor a **világi dalok**, a szerelmes énekek születtek, a **reneszánsz** kezdetével indult meg ez a folyamat. A trubadúrok, később a költők, **Balassi Bálint** pl. szerelmes verseit bizonyos **közismert dallamokra** írta. Majd a **virágénekek** következtek, ezek között számos, igen értékes költemény, dallam található, noha a melódiák hiányosan maradtak meg az utókorban.

A mai előadásom igazi témája, voltaképpen a **felvilágosodással**, és az utána bekövetkezett reformokkal, a reform-országgyűlések idejével köthető össze, amikor a **magyar nyelv** fontosságára, fejlődésének szükségességére döbbsentek rá az írók, költők, zeneszerzők, divatba jöttek a magyaros ruhák is. A reformkor után a **romantika** következett. És ez aztán a csúcса jelen témánk kiteljesedésének.

A **Rákóczi-féle szabadságharc** bukása, azaz a szomorú Szatmári béke megkötése után, néha bűvópatak módjára éltek a magyar dalok, a magyar zenék. A szabadságharc idején minden csapatnak, sőt, a főúri házaknak is voltak saját zenészei, ezek természetesen, igen megbecsült cigányzenészek voltak. A katonák között éppen úgy kapták a rangjukat, mint más harcoló vitéz. Voltak, hadnagyok, főhadnagyok, sőt századosok is. Apáról fiúra szállt a mesterség. Volt azonban kivétel is. A leghíresebb csodaprimás volt **Czinka Panna**. Lányi földbirtokosnál zenéltek, aki egyenruhát készíttetett nekik, úgy muzsikált Panna is, a bandájával együtt. Három gyermek édesanyja volt, és igen nagy népszerűségnek örvendett. Azért is különlegesség, mert női zenészek nem voltak. Sőt, a legtöbb vidéken, kimondottan tilos volt a nőknek muzsikálni. Czinka Panna kivétel volt.

Panna éppen a szomorú 1711-ben született Gömör megyében, Sajó-Gömörön. Nagypapa komponálta a Rákóczi-dalt, két nagybátyja pedig Rodostóban vesztette életét, a Nagy Fejedelemhez való hűségben.

Czinka Panna 1772-ben halt meg, egyenruhájában temették el, valódi Amanti hegedűjével együtt. Díszes sírkövet emeltettek neki, költők sorát ihlette meg ez a csodaprimás.

Még Panna életében 1764-ben született egy másik csodamuzsikus, **Lavotta János** Pusztafödemesen (Pozsony megyében). Már gyermek korában hatalmas sikereket ért el virtuóz hegedűjátékával, noha édesapja jogásznak szánta. Ő azonban sikerein felbuzdulva, otthagya tanulmányait és kizárólag a zenének élt. Édesapja kitagadta, de Lavotta olyan bőséges jövedelemmel rendelkezett, hogy ez nem jelentett számára hátrányt. Legalább is egy ideig nem. Azután megszűnt az újdonság varázsa, s mind nehezebb körülmények közé került. Sajnos, ehhez az is hozzájárult, hogy könnyelmű életet élt, inni kezdett, de a legnagyobb bajt az jelentette, hogy édesapjától tüdőbajra való hajlamot örökölt, súlyos, egyre súlyosbodó betegséggel küszködve.

Tehetsége óriási volt, Haydnnal, Mozarttal, hasonlítgatták össze. Számos zeneművet írt, de mivel mi most az ú.n. nóta műfajával foglalkozunk, hagy említsem meg, hogy sokan – köztük Déryné nagylőjának tanúsága szerint -, a Petőfit is megihlető **Cserebogár, sárga**

cserebogár c. dal is az ő szerzeménye, viszont a neki tulajdonított Lavotta szerelme, a kassai Kossovits Józseftől származik. Hallgassuk meg egyik legnagyobb színészünk, Bessenyei Ferenc előadásában:

Lavotta életének részleteire jelen előadásban nincs módunk kitérni, csak annyiban, amennyiben valamelyest kiindulási pontot jelentett a kialakuló – azért már elődökkel is rendelkező -, **verbunkos** zenéhez, amit a zenetörténet a **tánczene, a nóta** gyökereinek tekint.

Maga a verbunkos (német szó, Verbung= befogadás) a XVIII. sz. utolsó harmadában alakult ki, voltaképpen ismeretlen gyökerekből, amelyek között azonban világosan felismerhető a régi magyar népies muzsikálás hagyománya, a **hajdútánc, kanásztánc** -, a bécsi, olasz, szláv, balkáni elemek jelentékeny közreműködésével.

Az új magyar táncstílus 1780 táján, a katonai toborzások jellegzetes kísérőjeként funkcionált.

Noha az ősi magyarsághoz nem sok köze volt, nem is lehetett, mégis a korszak magyar zenéje a köznemesség és polgárság szelleméből, kultúrájából látszik kisarjadzani, élteti is, nagyjából fél évszázadon át. Sőt, eredendően táncszerű karakterét, száz esztendőn keresztül megőrzi.

Mivel a verbunkos nyelve tele van nemzeti szimbólummal, felkarolása egyet jelent a magyarsághoz való csatlakozással.

A 18. század végén, a 19. sz. elején következik be az a döntő fordulat, amikor a városok megnyitják kapuikat az új magyar zene előtt, és a verbunkos zene szolgálatába állítják.

De a nyugati nagyok is felfigyelnek rá, Haydn, Mozart, Beethoven, Weber, Schubert, Berlioz, Brahms stb. (Valószínűleg Mozart 1775-ben írt A-dur hegedűversenyének cigányos epizódja, az első írásba foglalt verbunkos.)

Formai szempontból legfeltűnőbb az anyag nyugatias mintázása, klasszikus arányok szerinti periodizált melodika (4-8 ütemes mondatok). A szekvenciák használata, a dúr- és moll-tonalitás határozott előtérbe kerülése, ugyancsak az európai jelleget erősíti.

Ritmikai jellegzetessége a pontozott ritmus, a dallam éles körvonalazása és fokozott, mozgalmas lendülete.

A dallamkialakításban egy sor díszítőfigura érvényesítése, az ú.n. „sújtásos cifrák”, melyek ‘miként a zsinórozott atillán, a magyar zene kiegészítő részét alkotják. Jellegzetes záróformulák, köztük a híres bokázókkal stb.

Megfigyelhető az is, hogy a nagy triász: **Lavotta, Csermák és Bihari** idején, a legtöbb elem, a hegedűjáték technikai sajátosságaiból fakad.

A triász működése, melodikus és formai gazdagodást jelent, amelyben az idegen elemek elhomályosulnak, a verbunkos zenét a magyar zenei romantika

hivatalos nyelvén avatja, sőt a nemzeti illúziók és romantikus magyarság zenéjévé.

Tulajdonképpen két csoportra lehet osztani.

– **szólóverbunk** (napjainkig is látható, hallható)

– **körverbunk**. Eredetileg, kimondottan a katonák tánca volt, ma már legényavatáson, legénybúcsúztatón lehet látni, hallani. A Felvidéken pl. a bálók kezdetén, nyitótáncként funkcionált. Magyaregryen, Hosszúhetényben és Zengővárkonyban lányok is táncolják. (Manapság pedig Szőnyben Bedecs Ilonának, hölgyekkel citerázzák, nem is rosszul!)

A verbunkos nemcsak a tánczenében uralkodik, de 1830 után, rohamos gyorsasággal hódítja meg a kamarazenét, zongoramuzsikát, dalirodalmat s a színpadot egyaránt.

De térjünk vissza a híres triász másik két tagjára, néhány mondat erejéig.

Csermák Antal, Lavotta különleges tehetségű tanítványa, származására nézve, csehországi volt. 1771-ben született Hradzsinban.

Rendkívül jó modorú, elegáns megjelenésű, nagyvilági életmódhoz szokott gavallér volt. Kitűnő hegedűjátéka következtében, minden főúri helyre bejárhatott.

33 éves korában azonban egy budai polgárlányba lett szerelmes, akit előítéletek miatt, szülei egy gazdag polgárhoz erőltettek hozzá. Csermák kihívta a lányt a Duna-partra, s belökte a vízbe. A lányt ugyan kimentették, de a hegedű-virtuóz eszét vesztette. Ezután bolyongás lett a sorsa, inni kezdett, ami még súlyosabbá tette állapotát. Rongyos koldusként járt minden felé, ha fölismerték, felöltöztették, enni adtak neki, de mindenhol elfutott, 1822. okt. 28-án Veszprémben halt meg a kórházban.

A triász harmadik tagja, **Bihari János** 1769-ben született Nagy-Abonyban (Pozsony megyében. - 1828.) 15 éves korában már híres bandája volt 1802-ben került Pestre, ahol aztán híre a környező országokba is eljutott. Cigány királynak nevezték, olyan fantasztikusan játszott, mindenkit elbűvölve.

Neki is szerencsétlen sors jutott. 1821-ben egyetlen, rendkívüli tehetséggel megáldott fia, könnyelmű, italozó életet élve, meghalt.

A másik, végzetes szerencsétlensége pedig az volt Biharinak, hogy egy alkalommal Gyöngyös és Hatvan között felborult a kocsija, eltörte a bal karját, aminek következtében többet nem tudott hegedülni. Társai elhagyták, s ő inni kezdett, unokájával járt koldulni, s a legnagyobb nyomorban halt meg.

Ferencvárosban temették el, 300 cigány zokogva kísérte utolsó útjára, volt rajongói síremléket is csináltattak a halott cigány királynak, ám a történelem viharaiiban annak is nyoma veszett.

Szólnunk kell még **Ruzicska Ignácról** (Körmöcz? Vagy Bazin- Veszprém 1877-1833.) Nagyszerű

zenész volt (hegedű). Az „őrült” Csermákkal volt jó barátságban, műveiben sokszor fellelhető az ő zenéjének hatása.

Rózsavölgyi Márk (1778, Balassagyarmat – Pest, 1848.) Virtuóz volt a hegedűjátéka, de nagy elődeinek csak epigonja, aki a könnyű, olcsó sikernek a megvalósítója.

Elhagyatva, szegényen halt meg ő is. Egyik fia orvos lett, a másik mű- és hangjegykereskedő, ma is nevét viseli a zeneműbolt.

Elérkeztünk ahhoz a nagy eszmeáramlathoz, amely kormeghatározó volt az irodalmi, zenei életben is. A reform országgyűlések idején egyre erősebben jelent meg a magyar sajátosságok kifejezésének igénye. A magyar kőszínház (1837), a magyar nyelvű előadások lehetősége stb. A színpadokon németből fordított tündérbohózatokat játszottak, szolgai magyaráításokban.

Gaál József író volt az első, aki leszorította ezeket a színpadról, és megnyitotta az utat a magyar népszínművek előtt, mégpedig a Peleskei nótárius c. bohózzal. Mellesleg, ő írta a Mi füstölög ott a síkon távolban kezdetű népdallá vált éneket, amelynek zeneszerzője **Egressy Béni** volt.

Gaál tehát, megindította a népszínművek egész sorát, amelyek mind magyaros témájú darabok voltak, dalbetétekkel színessé téve. A legjelesebb költők és zeneszerzők művei kerültek így színpadra (Erkel Ferenc pl. 48 dalbetétet írt, Egressy nagyon sokat, a költők közül Vörösmarty, Kölcsey, Petőfi, Tompa stb.)

A ma ismert, igen népszerű úgynevezett magyarnóták legtöbbször, ilyen dalbetétként szerepelt egy-egy népszínműben vagy fordítva, a népszerű dalt emelték be a színpadi alkotásokba.

A későbbiekben, a népszínmű második nagy korszakában pl. Erkel Gyula, Erkel Elek (Erkel Ferenc első és második fia) volt, aki számtalan népszínmű zenéjét összeállította, vagyis beemelte az ismert nótákat a színpadi művekbe. De szólnunk kell arról is, hogy – sajátos magyar zeneként –, jeles, magasan képzett cigány muzsikusok léptek be a zeneszerzők sorába.

Ahogy a korábbiakban láttuk, már a 18. században igen sok verbunkos zene, azaz a kor új tánczenéje született, ezért lehet aztán a későbbi romantikában kibontakozó magyar zenét kései, vagy klasszikus verbunkos zenének nevezni. De ebbe a nemzetinek érzett stílusba, sok minden beszivárgott, aminek eredetileg még kevés köze volt a verbunkos tánczenéhez. Így mindenekelőtt az új dalstílus, a népies magyar műdal, a nóta zenéje, amely kb. 1830-tól igen nagy bőséggel árasztotta el a teljes magyar zenei életet.

Jelentősége főleg abban volt, hogy vetélytársa, sőt győztese lett a városi polgárság között meglévő német és németes daloknak. A későbbiekben nem csak a középosztálynak, hanem a népnek is kedvelt zenéje lett. Hamarosan azonban, megjelent a csárdás is, amelynek sokaságát szerették a muzsikusok (többek között pl. a polihistor Konkoly Thege Miklós, aki kulcsfigurája volt Jókai Fekete gyémántok c. regényének).

Az újstílusú népdalok – ahogy ez köztudott –, a klasszikus muzsika hatására, formájára kezdtek kialakulni, elterjedni. De fordítva is igaz.

Brahms például számos közismert – népdalnak hitt – nótát dolgozott föl Magyar táncok címmel. Vagy pl. Liszt F. A Magosan repül a daru (Szerdahelyi József – Egressy Béni) kezdetűt, mint magyar népdalt dolgozta fel a XIV. Rapszódiaiban. A többi magyar rapszódiaiban előforduló daltémák, a mai napig tisztázatlanok, tehát lehetnek akár népdalok is.

Egyszóval, egyre szélesebb körben váltak ismertté ezek az új szerzemények. De érdekes pl. a Kossuth-nóta története is. **Balkányi Szabó Lajos** szövege, amely azután variálódott, tökéletes népdal módjára. **Egressy Béni** szerezte a zenéjét. Azonban feltétlenül kell szólnunk a későbbi zsenikről, akik viszontagságos életük, nehéz sorsuk ellenére maradandót alkottak, akik megérdemlik, hogy nevük fennmaradjon, és dalaikat nem szabad elfelejteni.

Ilyen pl. **Dankó Pista**, (Szatymaz, 1858. június 13.) a későbbi szegedi hegedűs, akinek az élete szokványosan kezdődött. Szegények voltak, sokat küszködtek, de a fiatal fiúnak már zsenge ifjú korában megvilantak tehetségének fényei. Bár korán árvaságra jutott, 12 évesen vályogvetéssel kereste kenyerét, de pajtásaiból zenekart verbuvált, s a falusi disznótorok, szüreti multságok nem nélkülözheték az ifjú muzikusokat.

Így került egy alkalommal Joó Ferenc portréfestő szülőjébe, ahol a 17 éves Dankó Pista meglátta, és ahogy ez már szokásos, „meglátni és megszeretni, pillanat műve volt”, örökre magához láncolta a szép szőke, 14 éves Ilonkát. A szülők ellenezték, de hosszú-hosszú viszontagság után, egy romantikus leányszöktetéssel megtörténhetett az esküvő.

Szorongató anyagi körülmények között éltek. De fordulatot jelentett az ifjú muzikus számára Pósa Lajos fiatal újságíró, költő, Szegedre történő kinevezése a Szegedi Naplóhoz. Egy életre szóló barátságot kötöttek, s így a tehetséges Dankó megfelelő szövegíró is nyert Pósa Lajos személyében.

De Gárdonyi Gézával is összebarátkozott, aki ugyancsak számos dalának volt a szövegírója. Bessenyei:

Sajnos – Lavottához hasonlóan –, ez a zseniálisan tehetséges fiatal zenész is súlyosan megbetegedett, örökölve a tüdőbajra való hajlamot. Barátai mindent megtettek érte, segítségükkel San Remoba utazott gyógykezelésre. Ezért még Amanti hegedűjét is eladta, de sajnos, gyógyulása nem következett be. Imádott közönségéhez így szólt az újabb fellépésén:

„Búcsúkörutat járok az országban, az én kedves közönségemet, amely engem tizenhat esztendő alatt szívéből szeretett és lelkesült érettem, utoljára látogatom meg. A végzet, amely egyik kezével megtermékenyítette lelkemet és majdnem 500 nóta alakjában pazarul szórta szét a bús és víg dalok egész tömegét, másik kezével elvette tőlem a régi jó egészséges egy részét.”

1902. március 29-én hunyt el Budapesten. Temetésén Magyarországon színe-java megjelent. Írók, költők, nótaszerzők és nem utolsósorban 500 cigány hegedűjén sírt fel utolsó nótája, a Most van a nap lemenőben kezdetű.

MOST VAN A NAP LEMENŐBEN (?)

Ady Endre 1903-ban így ír róla Dankó című versében:

Magyar Dankó Pista, áldjon meg az Isten,
Akinek a lelke elvagyódik innen,
Akit kerget, hajszol sóvár, beteg vágya,
Akinek a lelke magyar földön árva,

Megmenti, megtartja a te magyar lelked,
A te nagy bánatod, a te nagy szerelmed,
A te duhajságod, a te kacagásod...
Visszaadtál nekem egy vesztett világot.

Legjobb barátja, Pósa Lajos fáradozása nyomán, 1903-ban leplez-

ték le Szegeden Margó Ede által készített szobrát. Pósa így szólt az avatón:

„...olyan voltál, mint a madár, Isten sugallatára daloltál. Gyönyörű nótáid idezarándokolnak az ország minden tájáról. Igaz magyar költő voltál. A régi hagyományoktól megihletett magyar népköltészetnek aranyfonalát tovább szőtted, varázsoltál belőle egész dalbirodalmat, amelynek te lettél aranypalástos fejedelme, te szegény, kopott, cigány fiú...”

De világhírré tett szert a Balassagyarmaton született **Kondor Ernő** is. (1881-1951.) Banktisztviselőként dolgozott, majd felcsapott színésznek. Aradon, Debrecenben és Kassán lépett fel. A szüleitől örökölt jelentős vagyont hamarosan elutazgatta, hosszasan időzött Párisban. Majd bohém ember lévén, maradék pénzét is elúsztotta. A legjobbkor jött számára 1910-ben az egyik amerikai zeneműkiadó vállalat nemzetközi dalpályázata. A világ minden részéről akadt pályázó, de a beérkezett több száz dal közül, Kondor Ernő, A vén cigány című dal nyerte el az 5.000.- dolláros pályadíjat. Szövegét hús nyelvre lefordították, kottáját az egész világon forgalomba hozták. 1928-ban is első díjat kapott egy dalversenyen, New-Yorkban.

A leghíresebb operaénekesünk is műsorukra tűzték ezt az érzelemmel teli dalt, mi most mégis Bilicsi Tivadarral fogjuk meghallgatni:

Most következék **Fráter Loránd**, aki Érsemjén született 1872-ben. Kellemes énekhangjára már gyermekkorában felfigyeltek. Előfordult, hogy egy ismert dallamot – rögtönözve – átköltött és egészen más dallammal elénekelte. Nagyszerűen hegedült. S bár katonai pályára szánták, s a Ludovika Akadémiát el is végezte becsülettel, de hosszabb időt egyetlen alakulatnál sem töltött, mert csak a dal érdekelt.

Sok anekdota fűződik nevéhez, de a legjellemzőbb a következő:

„Egyik őszi hadgyakorlaton, az volt Fráter századosnak a feladata, hogy megvédjen a feltételezett ellenségtől, egységével egy Nagykároly melletti kis falut. Ő azonban már az első este szörnyen unta magát a csendes kis faluban, így hát lóra pattant és bevágatott a városba. Ott vidám cimboráival éppen vacsorához készülődtek, amikor nyílt az ajtó és, mint derült égből a villámcsapás, Bolla tábornok – a gyakorlat főparancsnoka – toppant be a vendéglőbe. Fráter mereven tisztelgett, a tábornok meg a tőle telhető, megszokott szigorral jegyezte meg: „A százados úrnak – tudomásom szerint –, csak két nap múlva kellene Nagykárolyban lennie, hogy került mégis most ide?” A nótaszerző csak hallgatott, ugyan mit is mondhatott volna. A kínos csendet a tábornok dörgő hangja szakította félbe: Rendben van, harminc nap szobafogságra büntetem: Fráternek a szempillája sem rezzen, még örült is, hogy ilyen olcsón megússza a fegyelemsértést. A tábornok pedig mogorván folytatta: „Most

pedig jöjjön velem vacsorázni!” Még a végére sem érték, amikor egy cigányzenekar jelent meg az asztaluknál. Hamarosan Fráter Lóránd kezébe vándorolt a hegedű, s Bolla tábornok már az első nóta után odaszólt a segédtsíztjének: Főhadnagy úr, töröljön le két napot Fráter százados büntetéséből. A második nóta még jobban tetszett, töröljön le három napot, hangzott az újabb parancs. A hangulat emelkedett, egyik nóta követte a másikat és mindegyik után újabb parancs, ‘töröljön le...’ Úgy hajnal felé Fráter súgva megkérdezte a főhadnagytól: - Hány napot töröltél a büntetéséből? - Hatvanat – hangzott a válasz. Erre Fráter Lóránd letette a hegedűjét, vigyázzba vágta magát a tábornok előtt, majd katonásan közölte: Alázatosan jelentem, harminc nap többletem van, a következő büntetést is lemozdítottam.”

Bessenyei Ferenc énekel, ifj. Sánta Ferenc és zenekara játszik

Czóbel Minka szövegével. (1855-1943. Mednyánszky László festőművész sógornője, ő biztatta írásra. Németül, franciául egyformán írt. Verseskötetei és drámája is megjelent.)

A kor másik, igen népszerű zenészerő, **Dóczy József**ről (Miskolc, 1863. 03.11 – 1913. 07.01. Bp.) Jogász, majd tisztviselő. Első próbálkozása a Sötét erdő sűrűjében, némi turpissággal került előadásra. Azt füllentette, hogy Dankó P. nótája. Siker, siker, amikor kiderült a füllentés, akkor mégsem tetszett annyira, de a későbbiekben kb. 200 dal követte, igen-igen nagy sikerrel. A szöveget és a dallamot is Dóczy írta és számos népszínmű dalanyagát. Nagyon csinos, fess ember volt. Dankó nyomdokain haladt, ám mégis más volt, nem epigon. Egyik legismertebb dala:

A kanyargó Tisza-partján, ott születtem...

Sajnos az összes eddig ismertetett nótaszerzőhöz hasonlóan, Dóczynak is korán és nagyon szomorú vége lett. Nagy vágya, hogy Budapestre kerüljön, csak 1910-ben teljesült, amikor már nagy beteg volt. Súlyos szembaja lett, a szakemberek minden erőfeszítése ellenére tudta, hogy menthetetlen, látása egyre rosszabb lett. Az a csapás is osztályrészéül jutott neki, hogy 6 éves kislánya meghalt. Csupán 50 évesen, önként vált meg az életétől ő, aki annyi örömet szerzett az embereknek. Talán stílusos, ha egyik népszerű dalát, éppen ezt fogjuk meghallgatni:

Farkas Kati története (vak), majd éneke: DARU-MADÁR ÚTNAK INDUL...

Tegyük fel végül, összegezőképpen, hogy kellene-e a magyarnóták, avagy maradjunk meg – kizárólagosan – a népdaloknál.

Engedjék meg, hogy kérdésekkel válaszoljak:

Véletlen-e, hogy nagy zeneszerzőink sorra írták a nótákat?

Véletlen-e, hogy a legnagyobb operaénekesek, színészek, szinte rendszeresen műsorukra tűzték, tűzik?

Véletlen-e, hogy külföldön mindig hallatlanul nagy sikere van a magyarnótáknak?

Természetesen, ezek álkérdések, tudjuk a válaszokat. Ezek nem a véletlenek sorozatai. De tudnunk kell, hogy mikor, hol. Jó lenne, ha minden arányos lenne. Mert pl. a küldözgetős műsorokban nincs választék, ott szinte kivétel nélkül csak a legérzelmesebb műdalokat, „kopott” nótákat küldik, az előre megadott listákból. Ez a baj, ezen kellene valahogyan változtatni.

A fontos az, hogy különbséget tudjunk tenni a népdal és a műdal között, hogy a népdalkörök ne ezekkel menjenek a versenyekre, népzenei találkozókra!!!

Az is természetesen, hogy fenntartom, azt, amit mindig emlegetek, hogy a magyar népdalnak nincs párja a világon, hogy a magyar népdalok dallama, szövege egyedülálló. De azért van helye egy-egy mulató, borozós, szórakozásra összeverődött társaságban a magyarnótának is. Ám sose keverjük össze az alkalmakat.

Vegyük tudomásul, hogy a magyar nóta is része zenei múltunknak, része annak a történelemnek, amelyek hozzájárultak magyarrá válásunkhoz, amelyek kifejezték és kifejezik sajátos érzelmeinket, illetve segítenek megérteni azt a kort, amelyben alkotóik megteremtették azokat. **Versenyekre, minősítőkre csak tiszta búzát vigyünk és ne vegyítsük műdalokkal, netán ocsúval.**

Engedjék meg, hogy végül egy érdekességet, mutassak be, bizonyítékául annak, hogy mennyien foglalkoztak a dalteremtéssel, mind a zene, mind a szövegírás területén. Hallgassák meg ezt a felvételt – Vass József, elnökünk különleges meglepetéseként – a sajnós, már évekkel ezelőtt elhunyt, igazán nagy színészünk, Kibédy Ervin szerzeményét, akit elsősorban humoristaként ismertünk, nótáját Melis Györgytől hallhatjuk...

Rózsánál is szebb vagy... Szalay Antal és zenekara játszik

Elhangzott, 2013 július 10. Alma, azaz Elma-napon, Szigligeten, a Vass Lajos Népzenei Szövetség népzenei táborában.

Dr. Gerzanics Magdolna

a Szövetség szakmai elnöke

Felhasznált irodalom:

DOMBOVÁRI János: *Pusztafedémestől Tállyáig. Monográfia Lavotta Jánosról. Szent Maximilian Lap - és könyvkiadó Miskolc, 1994*

LESZLER József: *Nótakedvelőknek Zeneműkiadó Budapest, 1986.*

MARKÓ Miklós: *Cigányzenészek albuma. A szerző 1896-ban, Budapesten megjelent, saját kiadású kötetének hasonló kiadás. Fekete Sas Kiadó, 2006 Budapest*

GULYÁS Sándor: *Mégis szól a magyarnóta Békés Print Kft. 5630 Békés, Petőfi u.21.. 2002.*

- FELHÍVÁS -

ZENÉS VASÁRNAP DÉLELŐTTÖK BUDAPEST MÚZEUMAIBAN

2017. október 1. – 2018. június 30. között

Szeretettel várjuk kórusaink írásbeli jelentkezését.

Vasárnap délelőtti hangversenyeket az alábbi múzeumokban tartunk:

- Magyar Nemzeti Galéria - Budapesti Történeti Múzeum

További információ: **KÓTA** Titkársága 1537. Budapest, Pf.: 406. Telefon: +36-30 943-0933 E-mail: kota@kota.hu

REFORM FUVOLAFEJ

Harmincegy évig játszottam a Pécsi Szimfonikus zenekarban, majd a Pannon Filharmonikusoktól mentem nyugdíjba. Szakmai pályafutásom alatt tapasztaltam a Böhm fuvola kompromisszumait és kialakult bennem az a meggyőződés, hogy az egyenes hangoló felület nem lehet jó minden hangnak. Aktív éveim alatt ezzel nem tudtam többet foglalkozni.

2014-ben tanítványom lett Horváth Tamás mérnök. Vele kezdtünk beszélgetni a fuvola lehetőségeiről, hiányosságairól. Közösen gondolkodtunk azon, hogyan lehetne javítani a fuvola hangzásán. A közös gondolkodásból közös munka lett. Tamás számítógépes program-mal készítette az alkatrészek terveit és egy esztergályossal elkészítettük a próba példányokat. Az újítások kipróbálása miatt sokat gyakoroltam és sok-sok órán keresztül használtam a hangoló gépet is. A több éves közös munkából találmány lett, amit a Nemzeti Szellemi Tulajdon Hivatala 2017. április 28-án hozott nyilvánosságra „Reform fuvolafej” címmel.

Miért kell megreformálni Theobald Böhm 170 évvel ezelőtt létrehozott nagyszerű találmányát?

Az eltelt idő alatt nagyot változott a világ. A modern ipar, a computer technika és azóta kialakult Akusztika tudománya új ismereteket, új anyagokat, új lehetőségeket teremtett.

Az akusztikus mérnökök korunkban vizsgálódásaik alkalmával úgy találták, hogy a csőben kialakuló állóhullámok a fuvolacső végén „kidudorodnak”. Így adják át rezgésüket a hang-szertestet körülvevő levegőnek. 1948-ban a Harvard Egyetem két munkatársa Levine és Schwinger, majd 1989-ben Norris és Scheng a New Jersey Rutgers Egyetem munkatársai egymástól függetlenül meghatározták a hangok túlnyúlását. Azt találták, hogy a magas hangok kisebb, a mélyebb hangok pedig nagyobb mértékben „lőnek ki” a fuvolából.

Azt is tudják az akusztikus mérnökök, hogy a hárszfuvola olyan aerofon hangszer, mely mindkét végén nyitott csőként viselkedik.

Én úgy gondolom, hogyha az állóhullámoknak szükségük van a túlnyúlásra a cső alsó végén, akkor ugyanúgy szükségük van erre a fuvola felső végén is!

Igen, de a fuvola felső vége le van zárva korona- és hangoló dugóval!

Ennek ellenére biztosítani kell a hanghullámoknak itt is annyi helyet a túlnyúlásra, mint a cső alsó végén. Ezért a hangoló dugónak a máig használt formáját meg kell változtatni! Az eddig használt egyenes felület nem felel meg minden hanghullámnak, hiszen láttuk, az alsó csővégen, hogy a magasabb hangok kicsit, a mélyebb hangok nagyobb mértékben nyúlnak ki.

Így csak egy süllyesztett felületű, háromdimenziós hangoló dugó tudja ellátni az eddigi feladatát és biztosítani azt a helyet minden hanghullámnak, amire szüksége van! A hanghullámok „túlnyúlásai” között többszörös mértékű különbségek is vannak, de ez csak néhány millimétert jelent a gyakorlatban.

Ezért van lehetőség arra, hogy háromdimenziós hangoló dugó beépítésével dúsabb, szebb hangzást érzünk el!

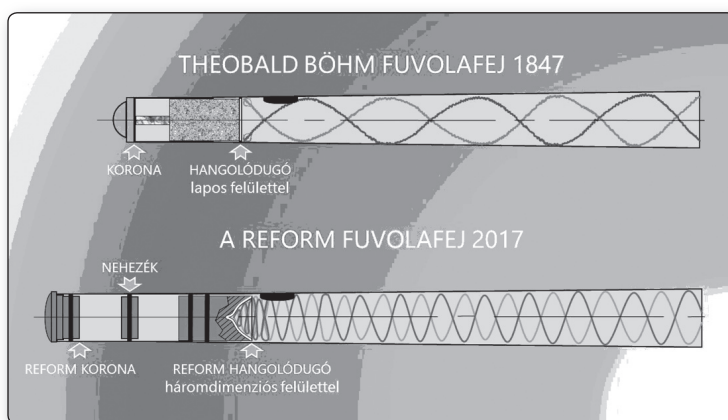
Természetesen nem mindegy, milyen formájú ez a süllyesztett felület. Az elmúlt 40 évben több szabadalom született háromdimenziós hangoló dugókról. Az angol, francia, amerikai, japán terveket az újdonság kutatás eredményeként ismertük meg. A legfiatalabb a 2001-ben született japán szabadalom. Lett volna idő, hogy elterjedjen, de a többi szabadalomhoz hasonlóan egyiket se ismerte meg a világ, egyiket sem gyártják.

Miért? Mert rosszabb eredményt adnak, mint az egyenes hangoló felület.

Mi is sokféle formát kipróbáltunk. A kísérletek során végig hangoló géppel ellenőriztem a hangmagasságokat, így csak olyan hangoló dugókat adtunk ki tesztelésre, amik a hagyományos dugónál jobb eredményt mutattak.

A fejlesztés során felhasználtuk a modern ipar által előállított szilikon gumit, acélt, titánt, cirkóniumot stb. A hangszerépítésben régóta bevált anyagokat mi sem nélkülözhattük. Így készítettünk hangoló dugót sárgaréz, ezüst, arany, ébenfa, grenadilfa, cocobolo fa és csont anyagból is. A tervezésnél számítógépes program volt segítségünkre, a gyártás során pedig számítógép vezérlésű (CNC) esztergákat is használtunk. A bonyolult alkatrészeknél igénybe vettük a 3D nyomtatást is.

Olyan rendszert alakítottunk ki, amely alkalmas a 170 éves Böhm fuvola gyökeres reformjára.

A találmányunk a hagyományostól nagyon eltérő négy szegmensű fuvolafej.

Az új tulajdonságokat a játékosok érzik, a közönség hallja és a műszerek pedig mérik. Találmányunk pozitív tulajdonságait nem csak a tesztelőink írták le, hanem a Budapesti Műszaki Egyetem hivatalos hangelemzése is igazolja a mérhető különbségeket.

Az újítás egységei:

1. Hangoló-dugó
2. Korona-dugó
3. Korrekciós-betét, nehezék

4. Extra méretű fuvolafej

Hangoló-dugó: Speciális - háromdimenziós - kúpos felületű újítás.

Leglényesebb része az újításunknak a hangoló-dugónk felülete. Ez a felület a hagyományos sík geometriájú homlok-felülettel szemben, profilos, háromdimenziós kialakítású. Létrehoztunk kis- és nagy-kúpos, speciális felületű hangoló-dugókat.

A hangfrekvencia kialakulásáért a hangoló-felület a felelős. A hangszín kialakulásáért a hangoló-dugó anyaga, míg a hangerőért a hangoló-dugó anyagminősége, mennyisége és a felülete is felelős. Létrehoztunk egy és több anyagkomponensű hangoló-dugót is. A hangoló-dugó anyagválasztéka igen széles körű. A fémötvezeteken kívül felhasználtunk különböző faanyagokat és csontanyagokat is.

Az új hangoló- és korona-dugóval ellátott fuvola, érezhetően tisztább hangminőséggel szól, mint az eredeti. A hangja ugyanannyi levegő befújásával erőteljesebb, dinamiku-sabb, tisztább, hajlékonyabb. Könnyebb lett a mély hangokat hangosan és a magas hangokat halkán játszani. A hangok intonációs lehetősége ugyanúgy megmaradt, de sokkal kevesebbet kell intonálni a tiszta hangok megszólaltatásához.

A nagy hangkötések és a nagy hanggrások is sokkal könnyebben szólalnak meg. Az általunk létrehozott hangoló-dugó a hagyományoshoz képest, nagyon markáns, jelentős változás a játékosok számára. A profi hangszeres játék felgyorsulhat, virtuózabbá válhat! A létrehozott hangoló-dugó választékkal - a kezdő fuvolásoktól a művészekig - mindenki igénye szerint megtalálja a számára megfelelőt.

Korona dugó:

Az általunk tervezett korona-dugónál már nincs szükség a csavartengelyt befogadó menetes hüvelyre. Az új cső jellegű korona-dugóval sokkal jobban hallható a fuvola hang a játékos bal füle számára is. A fuvola így, már nem csak jobbra és előre sugároz hangot, hanem balra is. Nagy előnye, hogy a zenekarban játszó fuvolások számára könnyebb kontrollt ad a hang felett még tuttiban is.

Korrektíós-betétek, nehezék:

A korrektíós-betéteket a hangoló-dugó és korona-dugó közé helyezzük.

A korrektíós-betéttel a fuvola anyagminőségétől függően, valamint a játékos igénye szerint a különböző anyagok kombinációjával eltérő hatásokat lehet elérni a fuvola hangban. Ehhez akár többféle, fémötvezetet is felhasználhatunk. A korrektíós-betéteket a fuvolahang gyenge pontjait javíthatja, korrigálhatja. Ezen kívül - igény szerint - kicsit testesebb, vagy könnyedebb, esetenként színesebb hangminőséget (melegebb, vagy hidegebb hangszínt) érhetünk el.

Extra méretű fuvolafej:

A fuvolafejből kikerülő parafa-dugó miatt, már semmi nem köti össze a hangoló- és a korona-dugót. Így már nem kötelező a fuvolafejet a hagyományos

méretben gyártani, lehet annál hosszabb is.

Az extra méretű fuvolafej több formában készülhet.

Az extra méretű fuvolafejet az eredeti fuvolafejre (gyors megoldásként) toldásként helyezhetjük fel. Vastag vagy vékony falú cső formájában. A toldás bármely fuvolához alkalmazható.

Az extra méretű fuvolafej úgy is készülhet, hogy a szokásosnál hosszabb méretben készítjük el a fuvolafejet.

Újításunkban, a rezonátor-üreg - a nyitott jellegű korona-dugóval - egyfajta erősítőként működik. Mi megnöveltük a fuvolafej hosszát, így a rezonátor-üreg megnövekedésével a rezonáns erősítő hatás is megnőtt.

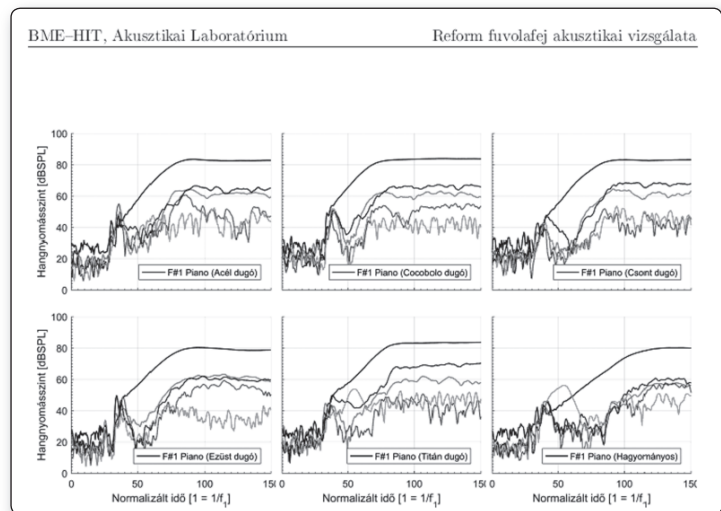
Az extra méretű fuvolafej előnyös hatását a fenti újításokkal együtt lehet teljesen kihasználni.

A teszteléshez egy Yamaha-511 típusú, zárt billentyűs, C-lábás, 800 ezrelékes tisztaságú ezüstből készült fuvolát és egy Trevor James Cantabile 925 ezrelékes ezüst fejú fuvolát használtunk fel.

A Budapesti Műszaki Egyetem hivatalos hangelemzése kimutatta, hogy minden új hangoló-dugóval gyorsabban indulnak a hangok, 3-6 dB-lel nagyobb hangerő érhető el és nagyobb a játszott hangok felhangtartalma, ettől dúsabban szól a fuvola.

Egy részlet a szakértői jelentésből:

„A reformfejek és a hagyományos fej között a F#1 hang esetében figyelhető meg a legnagyobb különbség. A hagyományos fejjel piano dinamika mellett jóval lassabb a hang megszólalása, mint a reformfejekkel. A hangok indításának gyorsasága mellett még az egyes felharmonikusok megjelenésének sorrendje is változhat a különböző fejek és hangoló dugók esetében. Például a forte dinamikával játszott F#1 hangnál megfigyelhető, hogy az acél, csont és ezüst dugó esetében az alaphang mellett a harmadik felhang (tiszta kvint) alakul ki a leggyorsabban, míg a cocobolo és a titán dugónál az oktáv előbb jelenik meg, mint a kvint. A hagyományos hangoló dugóval pedig az oktáv és a kvint nagyjából egyszerre épülnek fel.”

Találmányunkkal minden Böhm-fuvolát át lehet építeni. A négy megújított szegmens külön-külön is felhasználható, így tanuló fuvolákban elég csak - a legfontosabb alkatrészt - a hangoló-dugót beépíteni. Átméretezés után, az új alkatrészeket le lehet gyártani bármely méretű fuvolához a piccolótól a basszus fuvoláig terjedően.

Az újításunk segítségével, a fuvola dúsabb, szebb, színesebb, sokoldalúbb hangzást kap. A novumok beépítése után a fuvolajátékos gyakorlatilag egy jobb minőségű, rezonánsabb hangszert tart a kezében,

amivel még a hangszeres játék is könnyebbé válik. Egy tesztelő fuvolaművészt idézve: „Kevesebbet kell a fuvolával dolgozni és még szebb is a hangja!”

Pécs, 2017.október 17.

Lakat Zoltán
fuvola tanár
lakatzol@gmail.com

A SZERETET MÉRTÉKEGYSÉGE NÁLUNK: 1 OLIVÉR

2017. november 25-én megtelt a Hermina úton a Lipták Villa: *Szécsényi Olivér* tanár úr tiszteletére gyűltünk össze, mintegy százan,

akik valaha a tanítványai voltak. A rendezvényt megtisztelte jelenlétével *Puskásné Ispán Franciska* karnagy, aki egykori tanárunk évfolyamtársa volt a Zeneakadémián. Velünk ünnepelt *Szelecsényi Norbert* zongoraművész is, aki oly sokszor kísérte kórusainkat.

Egykori gimnáziumunk, a Teleki Blanka

Gimnázium tanárai is köszöntötték az ünnepeket, akik fellépéseinkre elkísérték a dalosokat, hogy szeretetükkel, lelkesedésükkel hozzájáruljanak egy-egy verseny sikeréhez.

A találkozót abból az alkalomból szervez-

tük, hogy tanárunk, aki 88. életévében jár, a közeli napokban ünnepelte neve napját is. 15 évvel ezelőtt, majdnem napra pontosan már volt egy összejövetelünk, ahol egybegyűltek egykori kórustársaink. Ez a dátum is jubileum immáron, hiszen azóta énekel együtt az ekkor létrehozott „**Ezüst Lant Kórus**”.

Tanárunk iránti tiszteletünket és szeretetünket mi sem mutatja jobban, minthogy egykori dalosaink, csak ezért a találkozásért Abu-Dzabiból, Izraelből, Ausztriából, és hazánk sok tájáról gyűltek össze a Fővárosban. Az est dalolással kezdődött. Az „Ezüst Lant” által újabban énekelte, és a régi jól ismert dalokat immáron a jelenlegi karnagy, *Demjén András* vezényelte.

Nem lehet szavakba önteni, csak megélni az egykori kisdíjakok – a ma 60-65 év körüli emberek – boldogságát, a sok ölelést és szeretetet, ami áthatotta ezt a találkozót. Csak a nagyformátumú pedagógusok szeretete sugárzik át az időn úgy, mint a mi szeretett karnagyunké. Most ismét fűrödhettünk *Szécsényi Olivér* tanár úr szeretetében.

A találkozónak külön érdekességet adott egy film. Az egykori filmkamerák már barnuló, foltos emlékei csaltak könnyeket a szemünkbe, majd egy modern drón segítségével juthattunk iskolánk és a Szentendrei Katonai Főiskola fölé, miközben a narrátor végig kísérte kórusunk eseményeit és tanárunk életrajzát. Egy kis asztalon kortörténeti dokumentumként vastkos naplók sorakoztak kórusaink képes történetével. A többes szám nem véletlen, mert tanárunknak több csoportja is volt: a Budapesti Teleki Blanka Gimnázium Leány-, és Vegyeskara, a „telekis lányok” és a Kossuth Lajos Katonai Főiskola fiainak vegyeskórusa, a katonai főiskolásokból álló férfikar, valamint a Budapesti Közlekedési Vállalat Szabó Ferenc Ifjúsági vegyes kórusa. Akkoriban minden versenyen, ahol indultunk, a legmagasabb díjakat hoztuk el. Televíziós, Rádiós felvételeink szép számmal voltak, sőt, négy hanglemezen is énekelünk.

Szécsényi Olivér tanár úr volt az, aki megszerettette velünk a zenét, aki által megismerhettük a közös éneklés örömet és akinek köszönhetően sikerekben, eredményekben gazdag diákéveket élhettünk meg. Ezeknek az éveknél köszönhetően még ma is elevenen él bennünk a közönség iránti tisztelet, és a muzsika iránti szeretet.

Ezen csodálatos estén, néhány röpké órára újra diákok lehettünk a Lipták Villa színpadán, velünk szemben karnagyunk, aki mosolyával, karjának lendítésével elrepített bennünket a kórusmuzsika világába. Mi úgy hallottuk, hogy hangunk épp oly csengően szárnyalt, mint 45-50 évvel ezelőtt. *Köszönjük Tanár Úr!*

Szabó Józsefné

CSOPORTOS ÉS EGYÉNI ÉNEKHANGKÉPZÉSI ISMERETEK BRUCKNER ADRIENNE: ÉNEKELNI JÓ(L)! C. KÖNYVE ALAPJÁN

2018. első féléve Felelős: Dr Vékássy Lászlóné

Cím: 1052. Budapest Vármegye u. 9. Tel.: 06/20/353-3764 e-mail: vekassy@t-online.hu

A továbbképzés célja:

- A csoportos énekhangképzés korszerű módszereinek elterjesztése, középpontban az énekhangok kezelésének, fejlesztésének felelősségteljes szemléletével.
- A tanárok egyéni hangképzésének fejlesztése, hangki karbantartás, munkaképesség gondozás.

A jelentkezés feltétele: felsőfokú zenei végzettség

Javasolt munkakörök: zenepedagógus, ének-zenét tanító tanár, tanító, óvodapedagógus

Az ismeretek számonkérésének módja:

- írásbeli beszámoló formájában beéneklési terv készítése adott korosztály számára;
- aktív részvétel kamaraének mini koncerten.

Foglalkozási órák száma: 30 óra

A továbbképzés ideje 2018. első felében: tanév közben:

- január 13.,20.,27.,február3.,10.(jelentkezési határidő: jan.5.)
- március 3.,10.,24.,31.,ápr.7. (jelentkezési határidő: márc.25.)

Szünidőben: • június 21.,22.,25.,26.,27.,28. (jelentkezési határidő:jún.10.)

- A részvételi díj összege:** Csoportos és egyéni hangképzés: 40.000 Forint
Csak a csoportos foglalkozások: 30.000 Forint
Csak a csoportos gyakorlati foglalkozások: 10.000 Forint

Részvételi díjon felüli költségek: vidékieknek szállás

Helyszín: Szabolcsi Bence Zeneiskola, Budapest, V. kerület Vármegye utca 9.

Megjegyzés: nem akkreditált. A továbbképzés

- foglalkozik az összes hangképzéssel kapcsolatos pedagógiai kérdéssel (hangképzés szemléletű óravezetés,kóruspróba, a mutálás problémái),
  - tartalmazza a különböző korosztályok beénekltetési módszereit, gyakorlatait,
  - egyéni (5 óra) hangképzési ismereteket nyújt.
- Az előadásokat (17 óra) a gyakorlati mozzanatokról tanultak azonnali csoportos kipróbálása követi (8 óra)

Egy kis technika... 131.

Újabb hangképző játék kis gyerekek számára.

Az egyik legjobb hangképző a mássalhangzók közül a B hangzó. Ha helyesen képezzük, akkor tisztán szól a zöngéje, s ezáltal gazdagítja, felnagyítja és előre hozza a hangot.

Még nagyobb a hatás, ha ehhez még egy másik zöngés mássalhangzó társul, a R hangzó. Amennyiben a BR együttes hangzásához egy ajakkerekítéses magánhangzó kapcsolódik (U), akkor a gége laza-rugalmas helyzetbe kerül, s egy gyönyörű M hangzóban arathatjuk le munkánk gyümölcsét.

Ezzel meg is érkeztünk a „mackó beszéd”-hez: BRUMM. Természetesen az M hangzót nem csücsörített szájjal használjuk azután, hanem amíg hosszan tartjuk, a százugot lassan a helyére visszük, mintegy vissza megyünk alapállásba.

Ennek a hangutánzó szónak a helyes és felnagyított kiejtésével megkerestük az M hangzó jó helyét, s ha azt megtartjuk (hogy hogyan, lásd később), akkor a gyermekek hangjának rezonancia tartalmát növeltük, ami, felnőtt tevékenység lévén, gyermekek számára különben elérhetetlen.

A gyakorlat csak akkor fejt ki jótékony hatását, hogy ha a BR kiejtése nagyon intenzív, mondhatnánk, „BRUtálisan” indul, az U hangzó ajakkerekítése pedig tökéletes. Ha utóbbi megvalósul, az megvédi az M hangzót minden nemű nyomástól, felesleges izommunkától, tehát tökéletesen a helyén lesz. S már csak arra kell vigyázni, hogy az ajak helyváltoztató mozgása alatt ugyanolyan maradjon.

De hogyan érhetjük el a kivitelezésnek ezeket az apró, de elengedhetetlen részleteit gyerekeknel?

Mesével, szituáció játékkal.

Az előzményeket (hol, mikor, kivel? stb) bízzuk rá a mesemondó kedvű tanárra... szóval sétálunk, és szembe jön egy mackó. Annnyira megijedünk, hogy először meg se tudunk szólalni, pedig azt akartuk mondani, hogy JUU, vagy HUU (= néma ajakkerekítés: Ú). Nagy, félelmetes a medve, s ezt mondja: BRUMM (=BRUtális indítás). De közben észrevettük ám, hogy csak beöltözött egy ember medvebundába, és már nem is félünk (csak egy kicsit), megkönnyebbülünk (=a száj lassan elmosolyodik).

Hogyan tudjuk ezt az így megkeresett jó zöngét megtartani?

Úgy, hogy az utána éneklendő dalt (lépegető dallam legyen, repetíció nélkül) először csukott szájjal énekeljük el, s ekkor figyelmeztetjük a gyerekeket, hogy ugyanolyan hangerővel énekeljenek, más szóval ne legyen hangosabb az énekük, mint amilyen a BRUMM-játék befejezésénél volt. Ha még olyan kicsik, hogy nem lehet tőlük szöveg nélküli dúdolást elvárni, akkor válasszunk egy M hangzóval induló éneket (pl. Megy a kocs), s ennél ügyeljünk, hogy pontosan ugyanazzal a hangerővel indítsák (és folytassák), amivel a BRUMM-játékot abbahagyták.

Mese nélkül felnőtteknél is kiválóan alkalmazható ez a gyakorlat.

Összeállította: *Dr Bruckner Adrienne*

Egyes példányok (ára: 300,-Ft) beszerezhetők:

Nagykanizsán: Katona Noémi előadónál a Hevesi Művelődési Központban (Széchenyi tér 5-9.)

Pécsett - Pécsi Nevelők Háza Egyesület székházában (Pécs, Szent István tér 17.)

Tatabányán Saltzer Géza karnagnál és a Szerkesztőségben